

GAMLE HUS DA OG NÅ

2003–2008

Status for SEFRAK-registrerte bygninger
Melhus kommune
Sør-Trøndelag fylke 2008
2. omverv

Forside: Rønningen Øysand, foto KMK 2008

Illustrasjoner: Med unntak for fotografier fra SEFRAK-registreringen er alle foto tatt av Kulturminnekompaniet (KMK) år 2003 og 2008. Svarthvitt foto er fra SEFRAK-registreringen om ikke annet er nevnt. SEFRAK-skjemaer med foto er arkivert hos Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Trykk: Allkopi, Oslo 2009

Forord

Riksantikvaren gjennomfører systematiske kontrollregistreringer av SEFRAK-registrerte hus for å observere tap og endringer på bygninger eldre enn 1900. Oversikt på denne mangfoldige bygningsmassen utgjør et viktig grunnlag med tanke på framtidige fredninger. Overvåkingsresultatene gir opplysninger om presset på den eldre bygningsmassen, og vil kunne gi grunnlag for å sette inn målrettede tiltak som istandsetting og vedlikehold.

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig." Det overvåkes i alt 18 kommuner, og hver kommune kontrollregistreres på nytt etter 5 år. Første syklus (omdrev) ble avsluttet i 2004. Andre omdrev avsluttes i 2009.

Kulturminnekompaniet har siden år 2000 på oppdrag fra Riksantikvaren gjennomført kontrollregistreringene i de utvalgte kommunene. I 2008 ble ca. 2650 bygninger i kommunene Flora, Vega, Melhus og Snåsa kontrollert.

Rapporter fra de tidligere kontrollregistreringene er tilgjengelige på Riksantikvarens nettsider www.riksantikvaren.no.

November 2009

Unni Broe og Solrun Skogstad

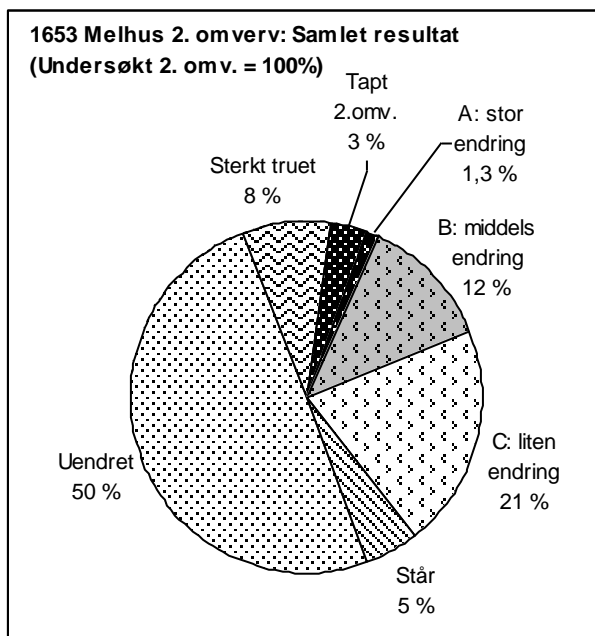
Innhold

0	SAMMENDRAG	6
0.1	Kvantitative forandringer	6
0.2	Kvalitative forandringer	7
0.3	Årsak til tap og endring	8
0.4	Bruk av SEFRAK-materialet i kommunen	8
1	OM PROSJEKTET	9
1.1	Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)	9
1.1.1	Miljømål	9
1.1.2	SEFRAK.....	9
1.1.3	Miljøovervåkingens gjennomføring	9
1.1.4	Undersøkte SEFRAK-data	10
1.1.5	Parametere for MOV-undersøkelsen.....	12
2	GRUNNLAGSMATERIALET FOR MOV-UNDERSØKELSEN 2008	14
2.1	De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2003–2008	14
2.1.1	Undersøkte bygninger 2003–2008	14
2.2	Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Melhus 2008	15
2.2.1	Antall undersøkte hus	15
3	RESULTAT	16
3.1	Tap	16
3.1.1	Tap – samlet oversikt	16
3.1.2	Tap – samfunnssektor og sosial miljøsammenheng	17
3.1.3	Tap – bygningstyper	19
3.1.4	Tapsårsaker.....	20
3.2	Endringer av gjenstående bygninger	24
3.2.1	Endringer – samlet oversikt.....	24
3.2.2	Endring – bygningstyper	25
3.3	Tilstand	39
3.3.1	Tilstand – samlet oversikt.....	39
3.3.2	Tilstand –sosial miljøsammenheng	40
3.3.3	Tilstand – bygningstyper	42

4	GEOGRAFISKE VARIASJONER	43
4.1	Tap og geografiske variasjoner	43
4.1.1	Tap – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda.....	43
4.1.2	Tap – tettbygd/spredtbygd.....	44
4.2	Endringer og geografiske variasjoner	45
4.2.1	Endring – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda	45
4.2.2	Endring – tettbygd/spredtbygd	46
4.3	Tilstand og geografiske variasjoner	47
4.3.1	Tilstand – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda	47
4.3.2	Tilstand – tettbygd/spredtbygd.....	48
5	UTVIKLING OG TENDENSER.....	49
5.1	Hovedtrekk ved kommunens utvikling	49
5.2	Tendenser i trusselbildet.....	53
6	SAMLET RESULTATOVERSIKT MOV 2008.....	59
6.1	Kvantitative forandringer	59
6.2	Kvalitative forandringer	61
6.2.1	Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng.....	61
6.2.2	Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper	62
6.2.3	Tapsårsaker.....	65
KILDER.....		66
VEDLEGG 1. ANDRE OMVERV. BYGNINGSTYPER: TAP - ENDRING - TILSTAND		68
VEDLEGG 2. ANDRE OMVERV. REGISTRERINGSKRETSER: TAP - ENDRING - TILSTAND		69
VEDLEGG 3. KART OVER MELHUS		70

0 Sammendrag

0.1 Kvantitative forandringer

Nøkkeltall Melhus: Mellom 2003 og 2008 har 38 hus, dvs. 3,3 % av de undersøkte bygningene gått tapt. Det tilsvarer et årlig tap på 0.7 %.

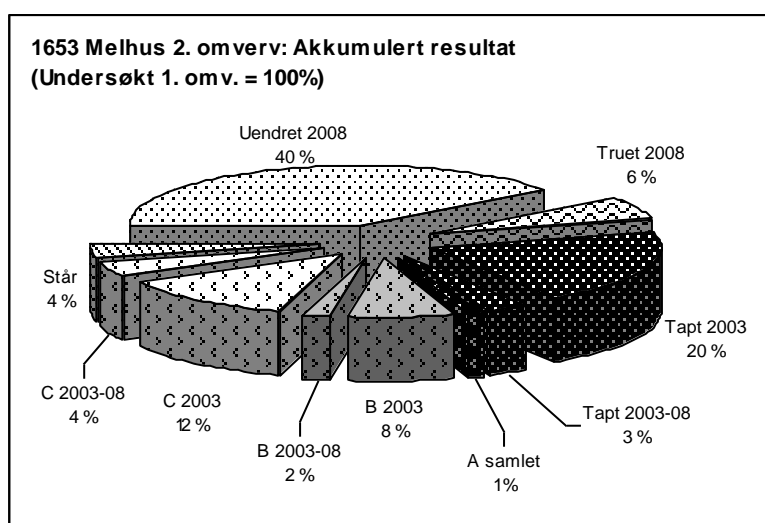
MOV-undersøkelsen i Melhus 2008 omfatter 1142 hus. Disse tar utgangspunkt i de gjenstående bygningene fra undersøkelsen i 2003.

Ca. 90 bygninger er så sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer en andel på 8 % av de undersøkte i 2008. Det er en større andel enn i 2003, både i antall og prosent. I tillegg har ca. ti av de "truede" i 2003 nå gått tapt. Kun et par er satt i stand.

15 hus (1 %) er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A. Gruppen har økt med tre hus.

I 2008 utgjør tallene for tapt, stor endring (endringstype A) og sterkt truet en samlet bolk på ca.13 % av de undersøkte bygningene.

Samlet er 393 hus nå endret siden SEFRAK-registreringen (1978–92), inkludert endringstype A. Det tilsvarer en prosentandel på ca. 36 av de undersøkte i 2008. Samlet har 88 flere hus enn i 2003 nå status som endret. De utgjør en økning på 6 % av de gjenstående. De fleste nye endrete gjelder endringstype C.

Andelen klassifisert som "Står", dvs. med endringsstatus ukjent, er 5 % av gjenstående. Det er litt høyere enn i 2003. Heri inngår flere hus som var under ombygging i 2008. Andre som hadde denne statusen i 2008 er nå ferdigstilt.

50 % av de undersøkte husene i 2008 er tilnærmet i samme form som ved registreringstidspunktet, fraregnet de som er spesielt truet av dårlig teknisk tilstand. Det er kun 1 % færre enn i 2003.

Tar man utgangspunkt i de opprinnelige bygningene som ble undersøkt i 1. omv, er akkumulert tap i 2008 23 % – mot 20 % i 2003. Tilsvarende er akkumulert andel tapte, truede og endringsgruppe A nå 30 % – mot 25 % i 2003. Det akkumulerte samletallet for endrete har økt fra 21 % til 28 %.

0.2 Kvalitative forandringer

Med et årlig tap på 0,7 % ligger Melhus i det lavere sjiktet av kommunene som undersøkes. Ved forrige omverv var kommunen en av de med høyest tapsandel. Det har ikke vært en økende tendens til at hus går tap i Melhus i den undersøkte 5-årsperioden. Resultatene fra undersøkelsen for 2. omverv bekrefter i hovedsak trendene fra 1. omverv når det gjelder hva salgs kulturminner som tapes. Tap og endring slår ulikt ut i forhold til samfunnssektor, sosial miljøsammenheng og hustyper. Sammensetningen i kulturminnebestanden endres.

Tapene i Melhus for 2. omverv er alle knyttet til i primærnæringen. Hus knyttet til andre sektorer hadde noe større andel i tapene ved forrige omverv. Tapene slår relativt sett sterkest ut for hus på husmannsplassene – med et noe klarere negativt utslag enn ved 1. omverv. Siden gruppen er sterkt desimert i utgangspunktet, er dette tap av betydning for representativiteten i kulturminnebildet. Det negative bildet forsterkes av at andelen våningshus i dårlig tilstand også er noe overrepresentert på plassene. Når disse forsvinner, blir det ofte få spor igjen.

Når det gjelder fordelingen av tap på hustyper, bekreftes hovedtrenden fra 1. omverv, men forskjellen mellom gruppene er noe mindre. Som sist ligger driftsbygninger og sidebygninger i tunet høyest når det gjelder tapsprosent og andel i dårlig stand. I motsetning til sist gjelder tapene nå først og fremst driftsbygninger av type "enhetslåve". "Fjøs, stall, låve" har færre tap, men høyere andel i dårlig stand enn gjenstående "enhetslåver" gir dårlige prognoser framover for denne gruppen også.

I motsetning til sist er det ingen tap i gruppen utmarkshus og heller ikke blant de små funksjonsspesifikke uthusene nær tunet. Men også her er andelen i dårlig stand høy, særlig for småuthusa ved tunet, så heller ikke her er prognosene gode. Tapsandelen var svært høy ved 1. omverv.

Sammenlignet med andre kommuner som undersøkes er det mest påfallende trekket at det ikke er tap i gruppen "Hus i utmark, seter". Det var tap sist, men godt under gjennomsnittet, så 2. omvervs undersøkelse bekrefter inntrykket av en relativt robust gruppe hus, tross enkelte i dårlig stand. Men utvalget er lite og trolig ikke representativt for en så stor kommune som Melhus.

Bolighusene følger gjennomsnittet både når det gjelder tap og andel i dårlig tilstand. I antall topper bolighus og stabbur tapsoversikten. De dårligste bolighusene står på gårdsbruk, eller snarere på tidligere bruk og gamle husmannsplasser. Ingen er notert som kritisk dårlige i andre miljøer. Tapsprosenten for stabbur følger trenden fra 1. omverv i at den ligger under boligshusenes, men likevel noe over gjennomsnittet. Det er registrert mange stabbur i Melhus, og tilstanden er over gjennomsnittet god.

Det er fortsatt bolighus og driftsbygninger som oftest endres. I hovedtrekk samsvarer resultatet med trenden fra 1. omverv, men forskjellene mellom husgruppene er mindre nå. Den vanligste arealendringen for driftsbygninger er at deler av huset er erstattet av ny fløy som er større eller har en annen form.

Bolighusene har størst andel av de mest omfattende endringstypene A og B. Andelen nye endrete i form av tilbygg i lengderetning etter "trønderlånprinsippet" er økt litt – fra 20 til 25 %. De fleste større arealutvidelser for bolighus gjelder utbygg på tvers, som oftest tunsida, og ofte utbygg i kombinasjon med nye toetasjes sveitserverandaer. Mindre arealutvidelser gjelder som før utvidelser av bislag. Nye bislag får saltak og erstatter, som etter 1. omverv, etterkrigstidas funksipregete bislag med pulttak og lufteveranda til tak.

Eksteriørendringer i form av tilbakeføring i streng forstand kan kun tilskrives få av de nye endringene, men langt flere har elementer av tilbakeført stilpreg i videre forstand. Når hus pusses opp, får de stadig flere detaljer inspirert av sveitserstilen. Det er også eksempler i klassisistisk utforming. Samtidig blir det også stadig noen færre gamle klassiske trønderportaler.

Fjerning av kledning og legging av nye torvtak er fortsatt en vanlig endring på mindre tømmerhus, særlig stabbur.

Nytt tekke med moderne materialer er fortsatt det mest brukte, men det er eksempler på nylagte tak med skifer, torv og spon.

0.3 Årsak til tap og endring

Oppføring av ny bygning eller annen ny arealbruk er fortsatt den viktigste grunnen til at hus har gått tapt. 39 % av tapene kan relateres til dette. Opprydding på grunn av forfall følger like etter med 37 %. Rundt 13 % er borte fordi de skulle flyttes. Fordelingen samsvarer med resultatet etter 1. omverv.

Det er mest sidebygninger og driftsbygninger som er revet på grunn av forfall. Mens våningshus og stabbur er i klart flertall av hus som er revet på grunn av ny arealbruk.

67 % av tapene i gruppen "ny arealbruk" er lokalisert til delområde Melhus, til den nordligste og mest utbyggingspressede delen av kommunen, kun ett hus i Hølonda. En overveiende del av tapene som skyldes ny arealbruk gjelder boligutbygging, de fleste private og mindre enkeltprosjekter – i både nedlagte og aktive gårdstun. Noen få gjelder byggefelt. Noen få tap er vegrelaterte, det gjelder E6-utbyggingen og sikkerhetsforhold knyttet til trafikk og støybelastning på eksisterende veger.

Det er også det mest pressede området i nord som har høyest relativ andel nye endrete. Men om man ser på fordelingen av de mest ombygde husene, der bolighusene er i flertall, er fordelingen jevnere.

Den geografiske fordelingen av tap og endring gir likevel grunn til å si at den eldre bebyggelsen i nord er mer sårbare for tap og endring som følge av beliggenhet i utbyggingspresset område. Samtidig er manglende bruk og forfall en viktig grunn til tap, og slike hus i utbyggingspresset område virker nok forsterkende som grunn til å rive.

I segmentet for flytting som antatt primær tapsårsak er det bare stabbur. Men flere hus som er tapt av andre grunner er flyttet. Om vi tar med disse er minimum 32 % av de tapte husene demontert på en måte som gjør det mulig å sette dem opp igjen et annet sted. I denne gruppen er det mest våningshus og stabbur.

0.4 Bruk av SEFRAK-materialet i kommunen

Det er ingen store endringer i bruken av SEFRAK-materialet siden 1. omverv. Kommunen har kopisett av SEFRAK, men det brukes ikke systematisk. SEFRAK-kartene har ikke blitt brukt, verken som papirkart eller digitalt. Når det gjaldt rivesøknader blir Matrikkelen undersøkt mht. SEFRAK (tidligere kalt GAB-registeret; for grunneiendom, adresse og bygninger) og fylkeskommunen kontaktet. Ved melding om endringer blir registeret lite brukt, men det er etablert rutine på å sende byggesaker for hus eldre enn 1850 til fylkeskommunen. SEFRAK-registeret blir brukt i forbindelse med vurdering av SMIL-søknader, og før tildeling blir kulturvernmyndigheter hos fylkeskommunen konsultert.

1 Om prosjektet

1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)

Miljøforvaltningens definisjon av miljøovervåking er: Miljøovervåking er en systematisk innsamling av data ved hjelp av etterprøvbare metoder, om mulig basert på en hypotese om sammenhengen mellom årsak og virkning.

Gjennom miljøovervåking vil Riksantikvaren: Følge med i kvantitative og kvalitative endringer i kulturminner og kulturmiljø, og vurdere effekten av tiltak i forhold til bestandsutvikling, tilstand og representativitet.

Riksantikvaren har i sin strategi slått fast at "RA skal forholde seg aktivt til den løpende samfunnsutviklingen gjennom offensiv kunnskapsutvikling, bred samfunnskontakt og god oversikt over sentrale endringsprosesser og deres konsekvenser."

Med et bredere tallmateriale fra systematiske undersøkelser vil man kunne stille prognoser for hvor stor del av bestanden som vil forsvinne i løpet av en gitt tid. Disse dataene vil kunne danne grunnlag for politisk handling med sikte på vern.

1.1.1 Miljømål

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig."

1.1.2 SEFRAK

I 1970 ble det tatt initiativ til en landsomfattende registrering av faste kulturminner i Norge. Feltarbeidet kom i gang i form av prøveprosjekter i 1973. Registreringen ble først ledet av et eget sekretariat, "SEkretariatet For Registreringen Av faste Kulturminner i Norge", forkortet til SEFRAK. Arbeidet ble konsentrert til i hovedsak å omfatte bygninger og rester av bygninger eldre enn år 1900 (med en del lokale unntak). I 1989 ble sekretariatet oppløst og dets ansvarsområde overført til Riksantikvaren, men navnet SEFRAK ble beholdt som en betegnelse på det registeret som ble bygd opp. SEFRAK-registreringene ble i hovedsak avsluttet omkring 1995. Da var det ved hjelp av standardiserte skjema registrert over 515 000 objekter. (Av disse var ca 20 000 miljøregistreringer og "andre minner enn hus".)

Ved et samarbeid mellom Statens kartverk og Riksantikvaren ble opplysningene fra bygningsdelen av SEFRAK koblet sammen med bygningsdelen i GAB-registeret. GAB-registeret var den gang det nasjonale registeret for grunneiendommer, adresser og bygninger. I løpet av 2009 skal alle landets kommuner ta i bruk Matrikkelen som det offisielle registeret for eiendom, bygning og adresse. Matrikkelen erstatter GAB-registeret, men SEFRAK-dataene følger med inn i det nye systemet.

1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring

I 1994 ble SEFRAK-registreringen fra 1973–74 i Nittedal kommune i Akershus som første kommune kontrollert. Utover 1990-tallet kom det i stand andre mindre overvåkingsprosjekter med kontroll av tidligere registrerte kulturminner – fornminner og bygninger. I 2000 fikk Riksantikvaren for første gang øremerkete midler for miljøovervåking, og siden 2001 er miljøovervåking en fast bestanddel i Riksantikvarens virksomhet.

Systematisk kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte hus begynte i 2000, og det overvåkes i alt 18 kommuner. Hvert år kontrolleres utviklingen i fire kommuner, og hver kommune kontrolleres på nytt etter 5 år. De 18 kommunene er (1. omdrevsår i parentes): Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino (2000); Sandnes, Eidskog, Skjåk og Saltdal (2002); Melhus, Snåsa, Flora og Vega (2003) og Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger (2004) – dertil Tromsø (2001). Første omdrev av kontrollregistreringen ble avsluttet i 2004. Det er utarbeidet rapporter med resultat fra undersøkelsen for hver kommune – "Gamle hus da og nå".

SEFRAK-registreringen i de fleste av de undersøkte kommunene strakk seg over et langt tidsrom, fra midten av 1970-tallet til 1990-tallet. Det er derfor vanskelig å finne sammenlignbare tall for desimeringstakt og endringstakt i kommunene ut fra materialet for først omdrev. Gjennom andre omdrev er det tanken at man ved å kontrollere situasjonen over en gitt periode på 5 år, vil få et sikrere materiale for å vurdere og sammenligne bestandsutviklingen i de ulike kommunene.

Andre omdrev startet i 2005 med Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino. I 2006 ble Tromsø undersøkt for andre gang. Samme år ble Nittedal på ny trukket inn og kontrollregistrert. I 2007 ble Eidskog, Skjåk, Sandnes og Saltdal undersøkt for andre gang. I 2008 var turen kommet til Flora, Vega, Melhus og Snåsa.

1.1.4 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for MOV-undersøkelsen har vært å se om de SEFRAK-registrerte bygningene fremdeles står, og om de er endret siden førstegangs-registreringstidspunktet. I feltarbeidet har prosjektet benyttet kartutplott som er produsert hos Riksantikvaren og papirkopier av SEFRAK-skjemaene. De innsamlede dataene er lagt inn i en database som har utgangspunkt i et ekstrakt av SEFRAK-opplysningene i Matrikkelen.

I tillegg til å undersøke de rent kvantitative forandringer i kulturminnebestanden – hvor mange som er tapt og endret – har det vært et mål å se på mulige kvalitative forandringer: Hva slags følger tap og endringer har fått for det kulturhistoriske innholdet og representativiteten i kulturminnebildet som helhet. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret har man valgt ut noen aspekter som er undersøkt nærmere, det gjelder samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, hustyper, alder, samt geografiske variasjoner innen kommunene.

Hustypebetegnelse som er brukt i MOV-undersøkelsen (og lagt inn i databasen) representerer en grovsortering som er gjort for MOV-undersøkelsen. Tanken er at undergruppene forenkler oversikten, samtidig som inndelingen tar vare på typiske trekk ved eldre byggeskikk – med egne hus for et variert sett med arbeidsoppgaver, funksjoner og utnyttelsen av ulike ressurser i landskapet. Betegnelse som brukes er standardiserte, da de lokale betegnelse varierer.

For at den grafiske framstillingen skal være lesbar, er de fleste hustypene igjen inndelt i større grupper. Gruppene som grafene er bygd, på vises med uthevet skrift i tabellen som følger. For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på de enkelte hustypene, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

Bolighus/våningshus**Mindre uthus i/nær tunet**

- Sidebygning
- Stabbur/loft
- Andre mindre uthus i/nær tunet
- Uthus knyttet til bolig/bygård

Driftsbygninger i tunet

- Fjøs, stall, låve (enkeltstående, også i rekke)
- Driftsbygning (enhetsbygningen)

Hus i utmark/seter

- Utløe, sommerfjøs
- Kvern, sag
- Koie
- Andre hus i utmark
- Seterstue/seterbu/sel
- Seterløe
- Seterfjøs
- Andre hus på setra

Bygård**Naust, sjøhus, fyr m.m.**

- Naust
- Sjøhus
- Rorbu
- Fyr m.m.

Andre hustyper

- Næringsbygg (meieri, industri, kraftverk, teglverk, mølle, trandamperi, salteri, røykeri m.m.)
- Kraftstasjon, transformatorstasjon
- Forretning
- Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.
- Stasjonsbygning
- Kirke, kapell
- Skole/internat
- Forsamlingshus
- Sykehus, pleiehjem
- Kommunehus
- Bygdemagasin, telthus, tollbod
- Hytte
- Ukjent

Datering

Tidfestingen av hus i SEFRAK-materialet må leses med forbehold, dateringen er hentet fra registreringsskjemaet og er som hovedregel ikke kontrollert. Som for de andre variablene er det en stor grad av skjønn i dateringen.

Datering i forhold til flyttete hus er et eget problemområde. Det har vært ulike tradisjoner for hvordan flyttete hus dateres – med utgangspunkt i gjenreisingsåret eller antatt byggeår før flytting. MOV-undersøkelsen har lagt seg på den siste forståelsen av "alder", siden denne har vært mest utbredt. I den utstrekning opplysningene på skjemaet klargjør bakgrunnen for dateringen, er dateringsåret korrigert for dette ved undersøkelsen. Dette er først og fremst aktuelt for eldre flyttete hus gjenoppsatt på 1900-tallet siden 1900-talls hus i utgangspunktet er holdt utenom undersøkelsen. Andre opplagte feildateringer, skrive/punchefeil og lignende er korrigert der man har blitt oppmerksom på det.

Registreringskretser – geografiske forhold

Et siktemål med MOV-undersøkelsen er å se om beliggenhet i forhold til sentrum/periferi, tettbygde/spredtbygde områder påvirker kulturminnebestanden.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme grunnkretser som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt i folketellingene fra 1970 og 1980. Disse tar utgangspunkt i befolkningstetthet. Kretsinnndelingen for Melhus og Snåsa er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970. Flora og Vega er organisert etter kretsinnndelingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnndelingen som SSB benyttet i 1980 inneholder flere kretser enn den fra 1970. I kretsinnndelingen fra 1970 er tettstedene skilt ut som egne kretser. Det er de ikke i 1980.

Kretsinnndelingen kan belyse tap og endringer knyttet til kulturminnenes geografiske beliggenhet, dvs. om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre.

For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på registreringskretser, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

1.1.5 Parametere for MOV-undersøkelsen

Følgende parametere skal undersøkes: 1) tap, 2) ombygging og 3) teknisk tilstand.

Tap

Tap er det absolutte tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er borte.

Flytting som tap

Hus som er flyttet vil framkomme som tap, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område – som for eksempel et gårdstun. Så langt undersøkelsen gir opplysninger om det, er det gjort rede for hvor mange som er flyttet.

Gjenoppstått

En ny kategori ved 2. omverv er gjenoppståtte hus. Det gjelder hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved undersøkelsen for 1. omverv, og som så er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig fysisk sammenheng (jamfør flytting).

Endring – tilbygg, påbygg, ombygging

Det er definert tre ulike grader av endring: A, B og C.

Endringstype A Stor endring. Sterk grad av ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelige volumkarakter er endret.

Endringstype B Middels endring. Mindre omfattende ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg den eksisterende bygningen.

Endringstype C Liten endring. Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som nytt panel, takbelegg og vinduer/listverk.

I utgangspunkt tar MOV-undersøkelsen ikke stilling til om endringene er gode eller dårlige.

Et mål med undersøkelsen er å skille ut antall bygninger som er så sterkt ombygde at det er lite eller ingenting igjen av bygningens opprinnelige karakter (endringstype A). Disse bygningene har i stor grad mistet sitt opprinnelige preg, og vil som regel i kulturminnesammenheng regnes som relativt verdiløse. De kan likevel ha bygningshistorisk kunnskapsverdi og annen kulturhistorisk interesse.

For endringstype B og C vil et eventuelt tap av kulturhistorisk verdi variere langt mer med hvordan endringene er utført. Endringstype B kan for eksempel romme hus som er tilbygd, men hvor den opprinnelige delen har beholdt både form og autenticitet i detaljer.

Det blir likevel et stort element av skjønn i klassifiseringen av de endrete husene i de tre endringstypene.

Utgangspunktet også ved 2. omverv vil være huset ved førstegangs-registreringstidspunktet, slik det framstår på SEFRAK-skjemaet. Eventuelle tilleggsendringer i forhold til 1. omverv framkommer som merknader, men blir ikke ført fram i statistikkens form.

Tilbakeføring.

Enkelte endringer representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk. De vil bli registrert som endring i denne undersøkelsen, som oftest i gruppe C, men B er også representert. Ved 2. omverv blir hus med tilbakeført karakter notert som en tilleggsmerknaad i databasen og telt opp. I den statistiske analysen er det ikke tatt hensyn til om det er historisk verifiserbart belegg for tilbakeføringen knyttet til det enkelte hus. Dette blir omtalt mer skjønnsmessig i rapporten der man får opplysninger om det.

Problemer med å registrere mindre endringer

Dette berører vurderingen av hvilke objekter som skal klassifiseres i endringsgrad C, eller gå inn i restkategorien "uendret". I mange tilfelle kan det være vanskelig både å observere og klassifisere mindre endringer. Dette kan dels ha med kvaliteten på foto og bygningsbeskrivelsen på SEFRAK-skjemaet å gjøre. For å få mest mulig enhetlig behandling av materialet, er det valgt å ikke se på skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblekk, eternitplater, asbestplater, aluminiumsplater, papp m.m. som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere i forhold til før/nå. Det ligger derfor en stor grad av skjønn i om dette er vurdert som "endring" etter kriteriene for undersøkelsen.

Om panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men av samme typer som ved registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen har derfor ikke som mål å registrere tap av autenticitet på detaljnivå.

Står – status ukjent

En del hus har det ikke vært mulig å klassifisere endringsgrad til. Dels skyldes det, som nevnt over, kvaliteten på SEFRAK-skjemaet, dels kan det være hus som var under oppussing/ombygging – enten ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, eller ved MOV-undersøkelsen. Disse går inn i undersøkelsen som "Står". I 2. omverv er status til en del av disse avklart, mens nye er kommet til.

Riving av deler av hus

En spesiell type endring framkommer når deler av hus blir revet, og gjelder ofte der konstruksjoner som laft, bindingsverk, skjelterverk eller stav/grind er kombinert. En typisk endring her er at de deler av huset som er bygd i lettere konstruksjon er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømra delen står igjen. Ofte gjelder slike del-rivinger driftsbygninger og da er særlig fjøset utsatt. Grindabygde hus kan bli forkortet med noen stavpar.

2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2008

2.1 De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2003–2008

De aktuelle kommunene for perioden 2003–2008 er Flora i Sogn og Fjordane, Melhus i Sør-Trøndelag, Snåsa i Nord-Trøndelag og Vega i Nordland.

Kommune	Innbyggertall	Befolkningsutviklingen i undersøkelsesperioden	Hovednæring	Antall registrerte SEFRAK-objekter i Matrikkelen
1401 Flora	11408	Svak vekst	Industri, oppdrettsnæring	810
1653 Melhus	14457	Vekst	Service, landbruk, pendling til Trondheim	1586
1736 Snåsa	2176	Tilbakegang	Landbruk	751
1815 Vega	1295	Tilbakegang	Landbruk	706

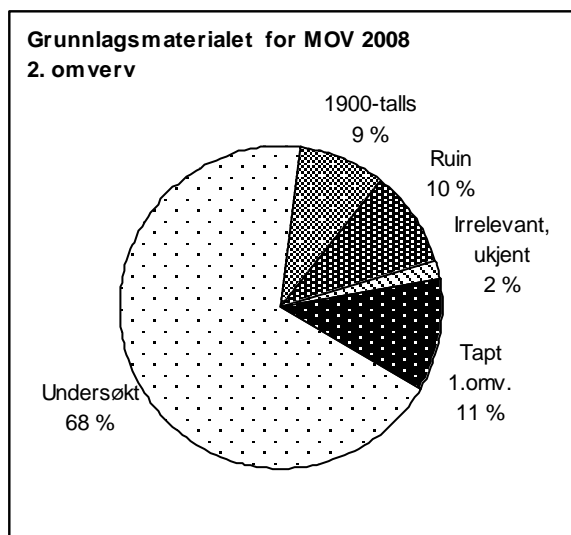
2.1.1 Undersøkte bygninger 2003–2008

I Matrikkelen er det til sammen 3853 registrerte objekter fra Flora, Melhus, Snåsa og Vega. Ikke alle disse var med i undersøkelsen 2003, flere falt utenom av forskjellige årsaker. I 2008 kommer dertil tapet av 429 bygninger fra 2003 til fratrekk. Fordelingen er som følger:

Kommune	Objekter i Matrikkelen	Datert til 1900-tallet	Registrert som ruin	Irrelevant/ukjent	Tapt 2003	Undersøkte bygninger 2008
1401 Flora	810	18	92	14	52	634
1653 Melhus	1586	91	42	23	287	1142
1736 Snåsa	751	167	45	22	64	453
1815 Vega	706	58	191	19	26	413
Samlet 2008	3853	334	370	78	429	2642

Irrelevant/ukjent – objekter som er trukket ut av undersøkelsen

MOV-undersøkelsen gjelder endringsstatus for bygninger. Objekter som ble registrert som ruiner er derfor trukket ut av undersøkelsen. Enkelte objekter er irrelevante fordi de ligger inne med to ulike registreringsnr. i registeret. Noen "andre minner" er lagt inn i registeret som hus. De fleste av disse er brønner og sisterner. Registeret inneholder også nye hus satt på gamle murer, med ofte sprikende måte å registrere de historiske opplysningene. Andre som er trukket ut mangler opplysninger av ulike årsaker, eller det har vært vanskelig å komme til dem.

2642 bygninger er undersøkt og ligger til grunn for resultatanalysene i kommunerapportene for MOV-undersøkelsen 2008.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelsesgrunnlaget utgjør (68 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

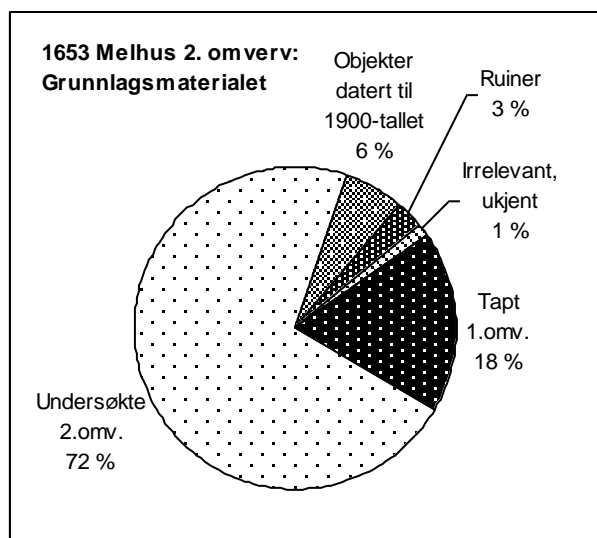
Tallene for grunnlagsmaterialet 2008 er ikke identiske med de som ble oppgitt i grunnlagsmaterialet for 1. omverv. Flere objekter er kommet til i databasen til Matrikkelen, bl.a. på grunn av et fortløpende arbeid med korrigeringer sentralt. Også utvalget for MOV-undersøkelsen er noe korrigert – noen flere er vurdert som irrelevante, feil er rettet, samtidig som enkelte som var tapt ved at de

midlertidig var tatt ned eller flyttet, nå er gjenoppsatt i opprinnelig miljø og tatt inn igjen i undersøkelsen. I forhold til de undersøkte er det likevel så små endringer at det ikke røkkes ved relevansen for å sammenligne de to omvervene.

2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Melhus 2008

2.2.1 Antall undersøkte hus

Kommune	Objekter i Matrikkelen	Datert til 1900-tallet	Registrert som ruin	Irrelevant/ukjent	Tapt 2003	Undersøkte bygninger 2008
1653 Melhus	1586	91	42	23	287	1142

MOV-undersøkelsen for 2008 tar utgangspunkt i 1142 gjenværende hus fra undersøkelsen i 2003.

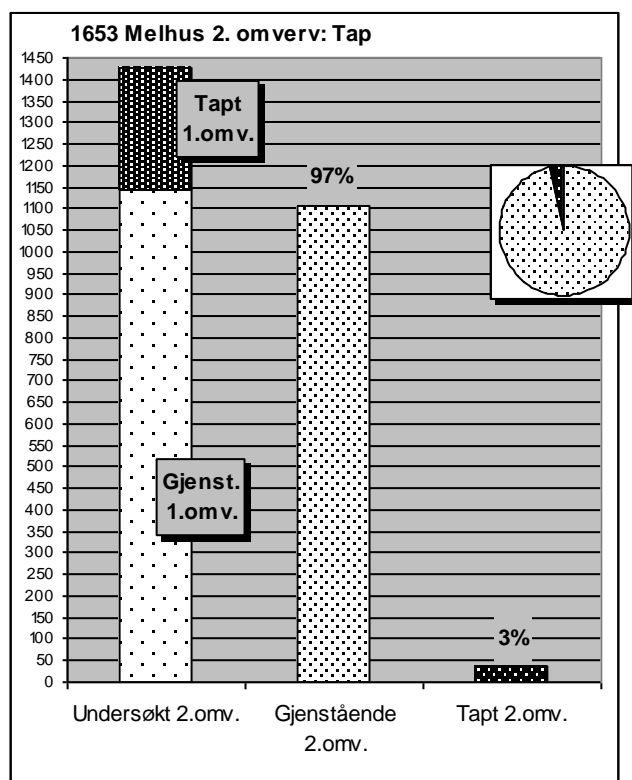
Hus tapt før 2003, hus datert til 1900-tallet, objekter som ble registrert som ruiner etter hus og andre typer minner o.l. faller utenfor undersøkelsen.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelsesgrunnlaget utgjør (72 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

3 Resultat

3.1 Tap

3.1.1 Tap – samlet oversikt

Av 1142 undersøkte bygninger i Melhus er 38 tapt siden 2003. Det vil si at 3 % av den undersøkte bygningsmassen i 2008 er borte.

1104 bygninger – 97 % står fortsatt.

Sammenlignet med utgangspunktet for SEFRAK-registreringen (1978–92) er nå akkumulert tap i den opprinnelige registreringsbestanden på 23 %, mot 20 % i 2003.

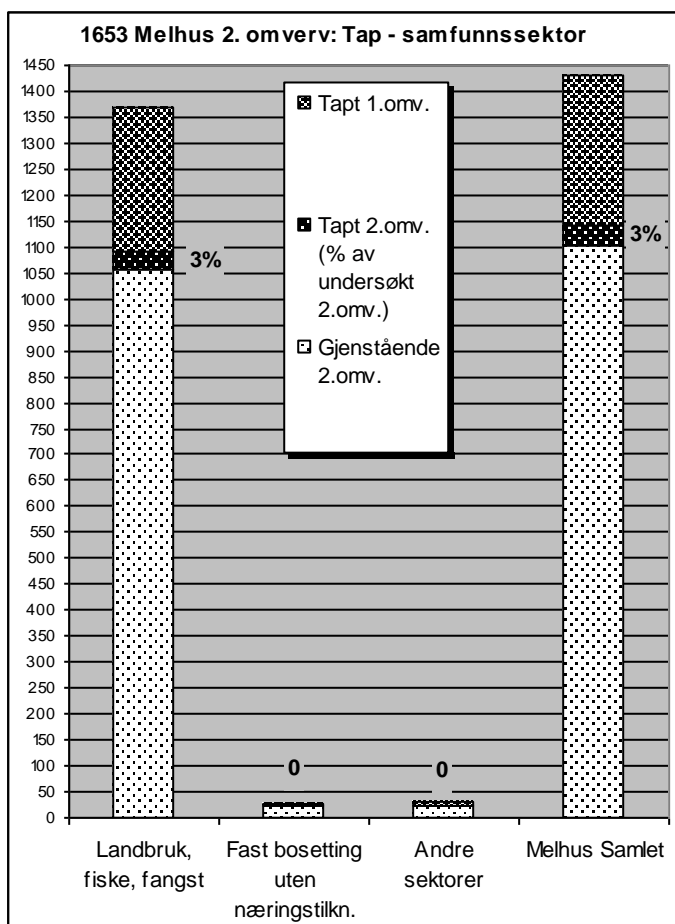
Ingen hus tapt ved 1. omverv er etter det vi vet gjenoppført i opprinnelig miljø.

Masstua på Oppstuen Losen var i dårlig forfatning i 2003 (foto til venstre) og er nå erstattet av ny bygning på samme sted. Sidebygningene hadde høy andel av tapene ved 1. omverv og ligger i 2008 sammen med driftsbygningene på det doble av gjennomsnittet. De er gjerne de siste husene det blir gjort noe med i tunet. Nedslitte hus, som f.eks. masstuer (eldhus), anbefales som egnet til å erstattes med nye hus når det er behov for å bygge nytt i tunet – for å beholde tunformen (Fylkesmannen, Kulturlandskapsprosjektet.)(1653-008-030)

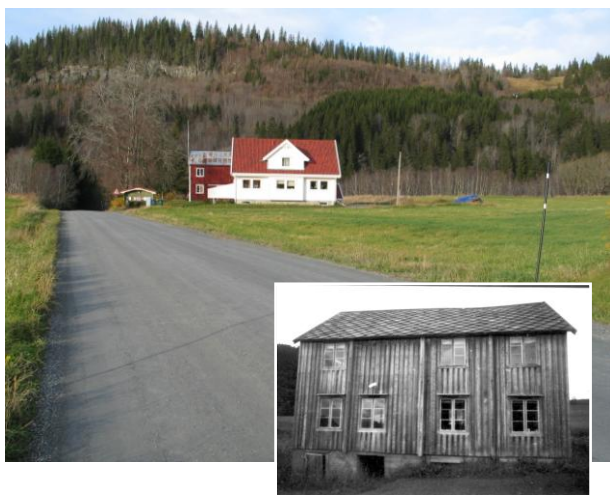

3.1.2 Tap – samfunnssektor og sosial miljøsammenheng

Alle nye tap er knyttet til landbrukssektoren.

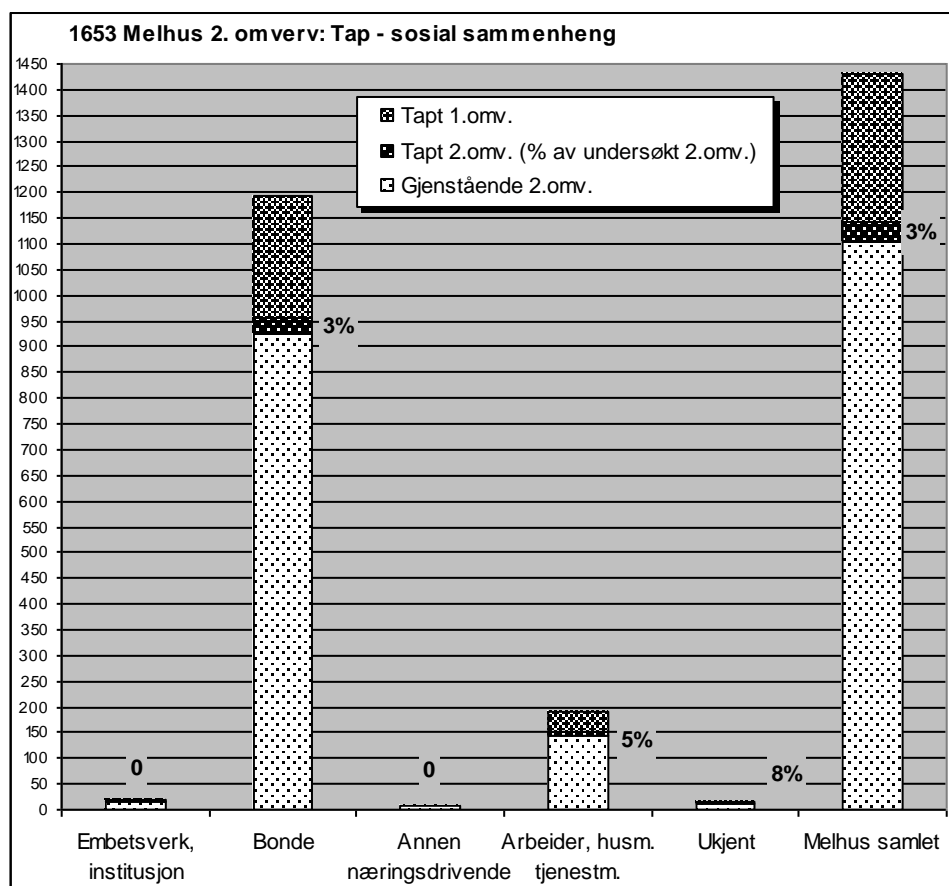
Etter 1. omv. var det spredning på flere sektorer.

Huset var opprinnelig sagbruk ved Langland. Det ble satt opp som verksted på Håggålykkja rundt 1920 og var i dårlig forfatning alt ved registreringen i 1979. Det inngår i rekken av mange sidebygninger som er tapt ved begge omv. (1653-014-033)

Småbruket Færjarøya ligger tett ved E6. Våningshus og stabbur er registrert og sto opprinnelig i et tett firkanttun sammen med yngre driftsbygning og sidebygning. På grunn av for høyt støynivå ble eiendommen overtatt av Vegvesenet som besluttet at husene skulle rives – etter fotodokumentasjon som krav fra vernemyndighetene. Våningshuset ble deretter "solgt på rot" og settes helt eller delvis opp igjen på Støren. Stabburet er strippet for kledning, men har vist seg for dårlig til gjenbruk. (1653-020-009, 010)

Tapene for gruppen "Arbeider, husmann, tjenestemann" ligger over gjennomsnittet. Øvrige sosiale grupper utenom denne og bondestanden har ikke tap.

Tapene i Melhus for 2. omverv er alle knyttet til primærnæringen og slår relativt sett sterkest ut for hus i miljøer som dokumenterer småkårsfolk, det vil denne gangen si så godt som bare på husmannsplasser. Det følger trenden fra 1. omverv, men med et noe klarere negativt utslag for husmannsplassene. Siden gruppen er sterkt desimert i utgangspunktet, på bakgrunn tidligere utbredelse, er dette tap av betydning for representativiteten i kulturminnebildet.

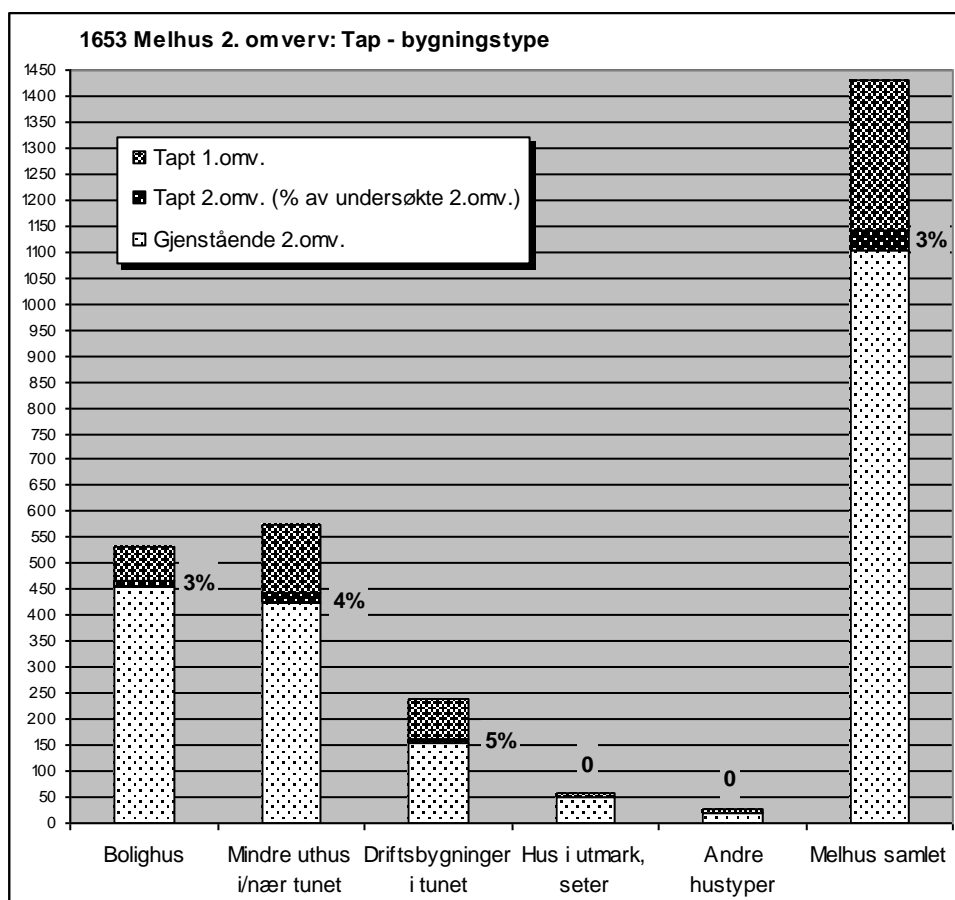

Husmannsplassen Auntrøa er registrert med våningshus, bur og driftsbygning. I 2008 er driftsbygningen revet fordi det ikke lenger var bruk for den og den var i dårlig stand. Det er ingen nye hus på stedet. Tapsprosenten for driftsbygninger ligger dobbelt så høyt som gjennomsnittet. (1653-002-042)

Våningshuset på Oppigarn Kregnes var uten funksjon alt ved registreringen i 1984, og var merket av forfall ved 1. omverv (foto). Huset var blitt stående på opprinnelig sted i det gamle fellestunet. Det er nå borte, og nytt bolighus bygd på stedet. Det var tanken å gjenbruke noe av det til hytte, men tømmeret viste seg for dårlig. (1653-007-011)

3.1.3 Tap – bygningstyper

Gruppen "Driftsbygninger i tunet" har høyest relativ andel av de nye tapene, tett fulgt av "Mindre uthus i/nær tunet". Bolighus følger gjennomsnittet. Utmarkshus har ingen tap i dette omvervet.

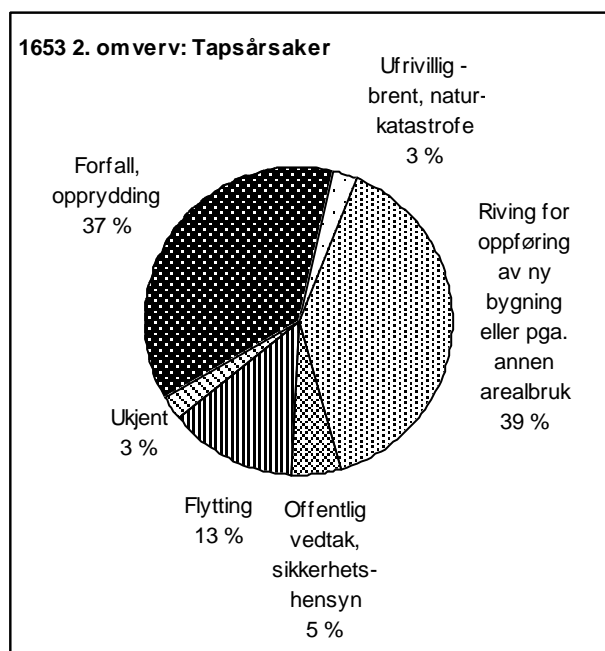
Resultatet samsvarer med hovedtrekkene fra 1. omverv, men det var større forskjeller da mellom de tre gruppene som har tap nå. I tillegg var det tap i de to minste gruppene. Sammenlignet med de andre kommunene som undersøkes, er det mest påfallende trekket at det ikke er tap i gruppen "Hus i utmark, seter". Det var tap sist, men godt under gjennomsnittet, så årets undersøkelse bekrefter et inntrykk av en relativt robust gruppe hus i Melhus. Inntrykket svekkes imidlertid noe av at antallet i dårlig tilstand ligger noe over gjennomsnittet. Med i bildet hører at det er lenge siden det var aktivt seterbruk i Melhus, at det er registrert få hus i heimemarka og at antallet registrerte utmarkshus totalt trolig er for lite. Områder i øst mangler slik registrering.

Ved 1. omverv hadde "Driftsbygninger i tunet" et særlig stort innhogg. Den relative tapsandelen ligger nå nærmere de andre med tap, og i motsetning til sist gjelder tapene nå først og fremst hus av type "enhetslåve", der 6 % er borte. Bare ett hus av typen "fjøs, stall, låve" har gått tapt denne gangen.

I gruppen "Mindre uthus i/nær tunet" er det sidebygningene som har vært mest utsatt, med tap på 6 %. Her var det stort innhogg ved 1. omverv. Noe uventet er det nå ingen tap for de små funksjonsspesifikke uthusene som lå helt på topp sist – nær halvparten forsvant. Det kan tyde på at mange av de dårligste var radert ut før 1. omverv og at man nå kvier seg for å la "de siste" gå. Andelen i dårlig stand er fortsatt svært høy! Tapsprosenten for stabbur følger trenden fra 1. omverv i at den ligger under boligshusenes, men likevel noe over gjennomsnittet.

Det er også verdt å merke seg at bolighusene følger gjennomsnittlig tap. For de fleste kommunene som undersøkes ligger tapsandelen for bolighus under gjennomsnittet og slik var det også i Melhus sist. I antall topper bolighus og stabbur tapsoversikten.

3.1.4 Tapsårsaker

Ny arealbruk og opprydding på grunn av forfall er de viktigste grunnene til at hus har gått tapt i Melhus i perioden.

Fordelingen samsvarer med resultatet etter 1. omverv.

Det er mest sidebygninger og driftsbygninger som er revet på grunn av forfall. Mens våningshus og stabbur er i klart flertall av de som er revet på grunn av ny arealbruk.

En overveiende del av tapene som skyldes ny arealbruk gjelder boligutbygging, de fleste private og mindre enkeltprosjekter. Noen få tap gjelder byggefelt. Noen tap er vegrelaterte, det gjelder E6-utbyggingen og sikkerhetsforhold knyttet til trafikk og støybelastning på eksisterende veg.

I segmentet for flytting som antatt primær tapsårsak, er det bare stabbur. Flytting involverer imidlertid flere hus i segmentet for ny arealbruk. Tar vi med disse, har vi i alt opplysninger om at 32 % av de tapte husene er flyttet, eller er tatt ned på en måte som muliggjør gjenoppsetting et annet sted. Her er det mest våningshus og stabbur. Trolig er det også flere i segmentet "Ukjent" som er flyttet. Det er ulike forhold rundt flyttingene, men flere er "solgt på rot". Et av de flyttete stabburene ligger lagret på museet på Gåsbakken.

"Ufrivillig brent, naturkatastrofe" gjelder brann av ett våningshus.

Oversikten er grovmasket og årsakssammenhengene kan ofte være overlappende.

Oppstun på Søndre Evjen i Horg ligger med et stramt firkanttun langs bygdevegen som går gjennom Evjengrenda. Hele tunet er registrert med innhus og uthus. Det inngår i et miljø på Evjen med mange intakte tun preget av eldre gårdsbebyggelse langs veien. Evjengrenda er prioritert område som kulturlandskap i revidert utgave av kommuneplanen. Våningshuset og driftsbygningen var pusset opp og noe endret ved 1. omverv. I 2008 er to hus borte – et av burene (foto til venstre) og masstua (foto til høyre). Buret ble "solgt på rot" for å gi plass til et nytt hus med garasje på samme plass i bursrekka. Masstua, som sto på motsatt side av veien, var i for dårlig stand til gjenbruk. Selv om masstuene har høyere tapsprosent enn bura, er det dobbelt så mange bur som er borte i perioden. Men begge hustyper har tapsprosenter over gjennomsnittet. (1653-016-063, 065)

Ved registreringen i 1984 var det mange gamle hus på begge brukene på Sjetnan i delområde Melhus, både innhus og driftsbygninger var registrert. I 2003 var alle borte og bebyggelsen fornyet i tunet til høyre, mens våningshuset og stabburet på bruket til venstre ennå sto. Nå er bare stabburet tilbake. Det har fått ny plass i tunet, er pusset opp og skifertaket er erstattet med nytt torvtak som står i stil med det nye våningshuset. Noen av de gamle lånene i Melhus er erstattet av nye hus i lignende tømmerhusstil med nasjonalromantiske stilreferanser. (1653-006-001)

Våningshuset på Grøthogstret i Hølonda var pusset opp til endringstype C ved 1. omverv, men nytt hus var da under oppføring. Den noe utradisjonelle plasseringen i tunet fikk det gamle huset i 1939 da det ble snudd. Det nye huset har tradisjonell lengdeorientering i landskapet. Det har tilnærmet formen til ei lán, men er som de fleste nye "erstatningshus" av denne typen noe bredere. (1653-025-005)

I 2003 var stallen gått tapt, i 2008 våningshuset, begge i brann (foto fra 2003 til venstre). Et nytt hus er i ferd med å reise seg der det gamle sto. Gravråksgjerdet lå ved en gammel eksersisplass, og det er tradisjoner om at soldater var innkvartert på gården. (1653-010-029)

Driftsbygningen på Bollandsrud i Flå var borte før 1. omverv, det gamle våningshuset og stabburet "sto på vent" mens nye hus ble bygd tett ved (foto til venstre). De gamle er nå borte. Driftsbygningen var for dårlig til å kunne gjenbrukes, mens våningshuset og stabburet ble "solgt på rot". (1653-014-014)

Gylteigen i Horg er et av få gårdsmiljøer i Melhus som ennå har hus til flere bruk samlet i et tett tunområde. Innhus og uthus ligger i to rekker. I uthusrekka ble det bare registrert ett hus, en avkortet del av en driftsbygning. Huset var dårlig i 2003 og er nå borte. Øvrige driftsbygninger er fra 1900-tallet. (653-020-023-026)

Hammerås i Hølonda hadde flere intakte hus fra det eldste sjiktet ved registreringen i 1982. I dag står det gamle våningshuset fra 1700-tallet (midt i bildet) og en yngre masstue (ikke registrert) tilbake. Driftsbygningen og stabbuet er demontert og ligger lagret på museet på Gåsbakken. De inngår likevel som tap i denne undersøkelsen. (1653-027-016, 017).

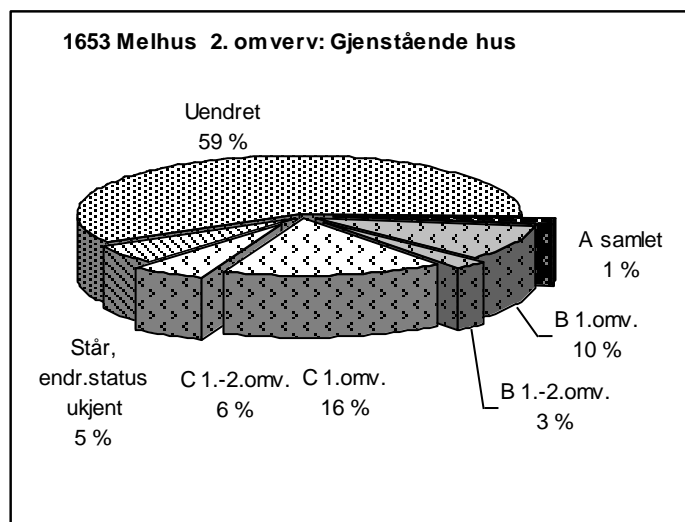
3.2 Endringer av gjenstående bygninger

Grunnlaget for undersøkelsen er de samme 1104 gjenstående bygningene som det er gjort rede for i kapittel 3.1. I dette kapittelet gjøres det rede for hva som har skjedd med disse.

To forhold belyses:

- Endringer i form av tilbygg, påbygg, andre ombygginger
- Bygningenes tilstand/forfall

3.2.1 Endringer – samlet oversikt

Det samlede antallet endrete hus siden SEFRAK-registreringen (1978–92) er etter 2. omverv 393 og utgjør ca. 36 % av de gjenstående bygningene.

I alt 97 flere hus har fått status som "endret" – A, B eller C.

Andelen nye endrete (av gjenstående) har økt med 9 % sett i forhold til situasjonen i 2003.

Alle endringstyper har økt, men økningen er relativt sett størst for type C, det vil si den minst omfattende.

Ca. 59 % av den gjenstående bebyggelsen i Melhus fra før 1900 står i store trekk slik den var ved førstegangsregistrering.

Tallene over nye hus med status "Endret" i forhold til opprinnelig SEFRAK-registrering gir ikke et fullstendig bilde av hvor mange hus det har "skjedd noe med" i perioden. Ulike tiltak er notert for noe under dobbelt så mange (15 % av gjenstående), uten at det klassifiserer huset som "endret" etter MOV-kriteriene. Dette gjelder alt fra rent vedlikehold av hus med status "Uendret", til forsterking av A-, B-, C-status etter 1. omverv. Eksempler på at hus med "endringsstatus" etter 1. omverv er ført tilbake til status som ved SEFRAK-registreringen, er få. Men noen flere hus har etter endring nå karakter av tilbakeføring i mer generell forstand.

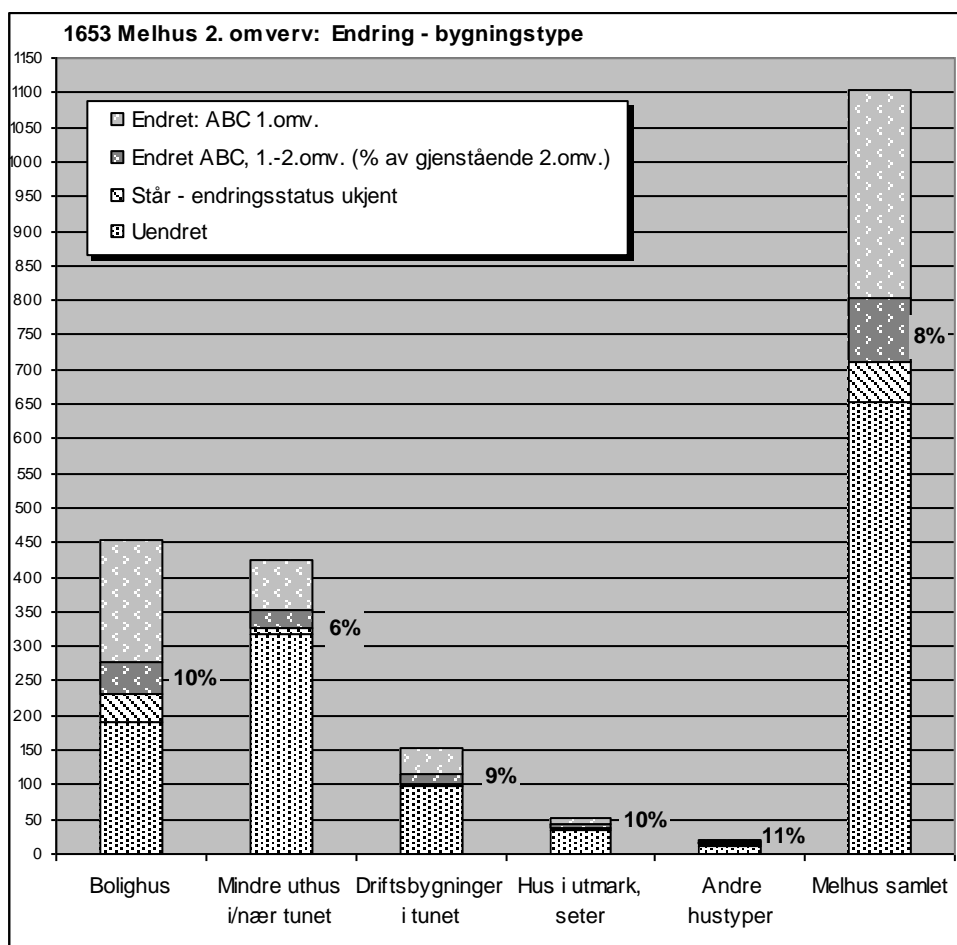
Blant hus som det er "gjort noe med" inngår også hus under ombygging i segmentet "Står", som omfatter 5 % av de gjenstående. Det er som i 2003, men gjelder ikke nødvendigvis de samme husene.

Bebyggelsen på småbruket Rønningen i Horg er i bruk, og de fleste husene er pusset opp og endret. Buret var kledd og tekt med eternitplater ved registreringen i 1989, men er nå i ferd med å framstå med bare tømmervegger og nytt torvtak. Mange av stabburene pusses opp på tilsvarende måte. (1653-022-056)

3.2.2 Endring – bygningstyper

Bolighus og den lille gruppen utmarkshus topper oversikten over prosentandeler nye endrete i perioden, men driftsbygningene følger like etter. Det har skjedd minst med "Mindre uthus i/nær tunet".

I hovedtrekk samsvarer resultatet med trenden fra 1. omverv, men forskjellene mellom husgruppene er mindre nå. I 2003 hadde bolighusene langt høyere endringsandel enn de andre gruppene.

Fortsatt er det bolighusene som har størst andel av de mest omfattende endringstypene A og B. Andelen nye endrete som følger tilbygg i lengderetning etter "trønderlånprinsippet" er økt litt – fra 20 til 25 %, men noen av disse har i tillegg tilbygg på tvers av lengderetning. De fleste større utvidelser i B-sjiktet gjelder som ved 1. omverv vinkelutbygg av ulike slag, ofte i kombinasjon med nye toetasjes sveitserveranda på tunsida. Mindre arealutvidelser gjelder som før utvidelser av bislag. Nye bislag får saltak og erstatter, som etter 1. omverv, etterkrigstidas funksjonele bislag med pulttak og lufteveranda.

Etter bolighusene er det noen få driftsbygninger i endringstype B og ingen av den eldre typen "fjøs, stall, låve". Den vanligste arealendringen for driftsbygninger er at deler av huset er erstattet av ny fløy som er større eller har en annen form.

Kun et par av de nye husene med endringstype B gjelder arealendring i form av delriving: ett våningshus og en driftsbygning. Arealutvidelse er dermed nær enerådende i gruppe B i 2. omverv.

Bak endringene i den lille gruppen "Hus i utmark, seter", står fire seterhus. De representerer forskjellige hustyper og ulike endringsgrader.

Nye endringer av endringstype C er spredt på alle hustyper. De fleste gjelder rent vedlikehold. Graden av fasadeendringer varierer. Noen har karakter av tilbakeføring. Enkelte fasadeendringer skyldes funksjonsendringer. Noen flere stabbur er ominnredet til boligformål på en måte som vises i fasaden. Det gjelder i den mest pressede nordlige delen av kommunen.

Tilbakeføring i relativt streng forstand kan kun tilskrives ca. 6 % av de nye endringene. Men langt flere har elementer som har karakter av tilbakeføring – utskifting av husmorvinduer til tofagsvinduer med sprosser, sveitserdekor og torvtekke.

Fjerning av kledning og legging av nye torvtak er fortsatt en vanlig endring på mindre tømmerhus, særlig stabbur. Men det er også eksempler på endring i motsatt vei, at tømmerhus som ikke var det før blir kledd, og at det legges moderne tekke på tidligere torvtekke hus.

Høggen i delområde Melhus er mye utbygd siden registreringen i 1983 (svarthvitt fot til venstre). Ved 1. omverv var uthusene revet, og innhusene pusset opp og noe utvidet (foto til høyre). I utgangspunktet var hovedbygningen et enkelt midtkammerhus. Den har nær doblet sin lengde, i tillegg til utbygg med klassisistisk søyleveranda og inngår nå med endringsstatus A. Høggen er en av flere hestegårder i området opp mot Trondheim, og tunet er bygd ut med store uthusanlegg med staller og parkmessig hage. (1653-005-001, 002)

Sidebygningen på Framigard Borten er i ferd med å pusses opp. Eldste del skal være fra tidlig 1800-tall, men den ble tilbygd og flyttet i 1922–24. Utbygg i vinkel på tvers av lenderetning og med saltak er den mest vanlige formen for arealutvidelse både ved 1. og 2. omverv. (1653-013-024)

Låna på "Neristu Hegdal" skal ha fått sin form etter påbygg av kårende i 1905. Huset er nylig pusset opp og har fått utbygg mot tunet med veranda. . (1653-002-043)

Som så mange av trønderlånene i materialet er hovedbygningen på Høiset Horg bygd ut i flere etapper. Eldste delen skal ligge i midten og denne har nå fått et utbygg med saltak og veranda. Inngangspartier med veranda som tak fra tidligere fasadeendringer utover 1900-tallet blir det stadig færre av. (1653-017-004)

Hovedbygningen på Eid i Hølonda skal være ei av få lån bygd under ett, og er datert til 1821. Det sto på terskelen til å bli satt i stand i 2003, og er nå ferdig. Bislag med pulttak er erstattet av nye med saltak og annen plassering. Vindusaksene er endret med færre på langveggen og flere i endeveggen. Endringsstatus er B. (1653-025-028,029)

Våningshuset på Klefstadmoen i Hølonda bar preg av husets lange utbyggingshistorie ved registreringen i 1982. Siste utvidelse i lengderetning kom med ny stue i 1954. Eldste del, kanskje fra 1700-tallet, var nylig pusset opp ved registreringen. Nå er huset gått over på nytt. Den viktigste eksteriørendringen er nye bislag med saltak til erstatning for de gamle med verandatak. Også stabburet er satt i stand med ny plassering i tunet og nytt torvtak. Endringsstatus for begge hus er C. (1753-029-052)

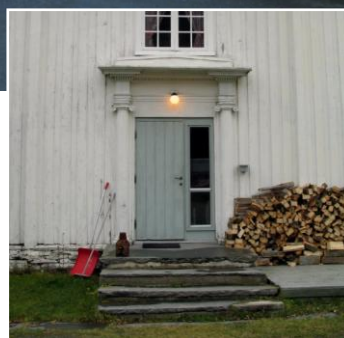

Våningshuset på Lerlia i delområde Melhus var under utbedring i 2003 og er nå på det nærmeste ferdig – i alle fall utvendig. Det er tilbakeført til utseende fra før 1952. Opprinnelig alder er ukjent, men huset har trolig som de fleste lån en lang historie. Sin fulle lengde fikk det med gang- og spiskammertilbygg til venstre i 1952. Hovedinngangen med veranda over kom i 1982. Den gamle "trønderportalen" ble da noe amputert, men er nå restaurert. (1653-011-003)

Fasaden mot tunet var stort sett uten endring på "Øy-Gjerdet" i delområde Melhus ved 1. omverv. Siden er den pusset opp. Trefagsvindueene i 1. etasje er byttet ut med to-fags av samme type som på resten av huset. Åpne bislag med takoverbygg i saltaksform har erstattet de klassiske trønderportalene. (1653-001-022)

Våningshuset på Lillerydningen Forset i delområde Melhus skal være satt opp her på 1880-tallet, trolig av to hus. Ny inngang med bad og veranda kom i 1974. Huset er nå bygd på i lengden med ny seksjon. Ca. 25 % av arealutvidelsene ved 2. omverv er i form av tilbygg i lengden, tilnærmet etter "trønderlånprinsippet". (1653-007-050)

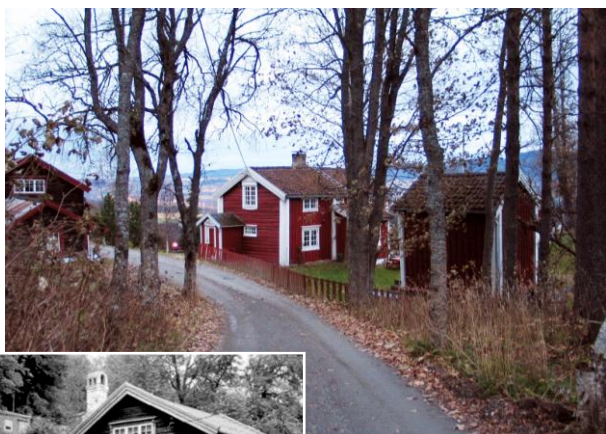
Ved registreringen i 1983 var våningshuset på Uddevollen i delområde Melhus ei lån med fire vindusakser, og ikke endret mye siden gangen ble tilbygd mellom 1925 og 50. Det ble opplyst ved registreringen at huset skulle rives. Men i 2003 var det pusset opp og endret, det var bygd ny gang og forkortet med en vindusakse. I 2008 er lengden igjen tilnærmet den opprinnelige, i tillegg har huset fått et tilbygg med terrasse. Endringsstatus er B som ved 1. omverv. (1653-001-027)

Kneppen i Hølonda har bakgrunn som husmannsplass. Eldste del av våningshuset er en typisk treromsstue fra rundt 1800. Kjøkkenseksjonen til høyre ble tilbygd i 1947. Selv om det nå bygges ut, er alle byggetrinn fortsatt lette "å lese", og slik skiller huset seg fra de fleste tilbygde hus i undersøkelsen. Huset inngår foreløpig med endringsstatus "Står". (1653-027-043)

Deler av seteren Midtømmesvollen er bygd ut til hyttetun siden registreringen, men dette huset var i bruk som fritidsbolig også ved registreringen i 1989 (innfelt øverst). Det er siden bygd på i flere lag og har endringsstatus A (innfelt nederst). Nabosetra er intakt. (1653-024-072)

Bratland har opprinnelse som husmannsplass, men inngår i dag som en boligeiendom i byggebeltet i åsene rundt Melhus kommunesentrum. Alt på 1930-tallet ble låven ombygd til "sommerstue". Den sto for seg (innfelt foto) ved det som i dag er blitt en atkomstveg til naboeiendommene og er nå flyttet over vegen og bygd sammen med stuebygningen. Endringsstatus er B. (1653-005-111, 113)

På husmannsplassen Gullstien i Hølonda er våningshuset og stabburet registrert. Plassen var feriested ved registreringen i 1982. Husene begynner å bli forfalne. Siden 1. omverv er våningshuset i ferd med å tilbygges. Endringsstatus er "Står". (1653-027-005)

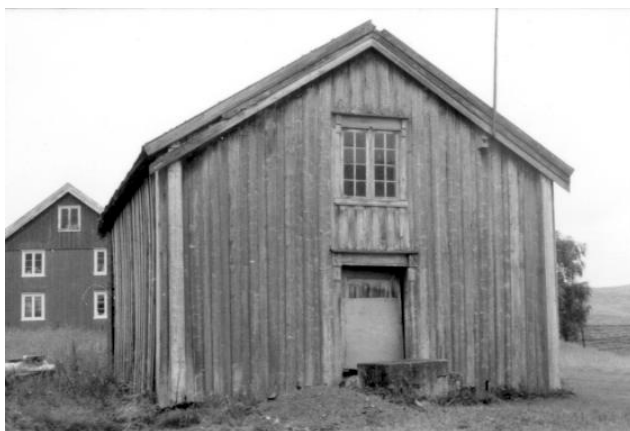

Småbakken er et av småbruka i Lundadalen, helt i grensa mot byggebeltet til tettstedet Lundamo. Fortsatt er det åpen jordveg ved tunet – som ikke drives. Huset er nylig pusset opp med et lite tilbygg på tunsida. I tillegg kommer en veranda i bakkeplan - fortsatt en vanlig eksteriørendring for alle typer våningshus. (1653-018-039)

Burene på Nygården på Øysand er ominnredet til boligformål med eksteriørendringer som forteller om den nye funksjonen. Noen av stabburene i materialet har tilsvarende endring. Endringen er klassifisert som type C. (1653-001-004, 005)

Buret på Nerstu Hegdal var i dårlig forfatning og skulle rives ved registreringen i 1983. Det er nå løftet opp fra bakken og pusset opp med bl.a. skifertekke og klokketårn. Endringen er klassifisert som type C. (1653-002-046)

Buret på Lufall i Hølanda ble satt opp i nåværende tun i 1865 og ble trolig kledd da. Det sto før "oppe i gamletunet". Solsvidde sider kom fram da en nylig tok av kledningen, noe som viste at det tidligere var vendt motsatt veg i gamletunet. For stabbur er fjerning av ytterkledning en av de vanligste eksteriørendringene – ved 1. og 2. omverv. (1653-029-035)

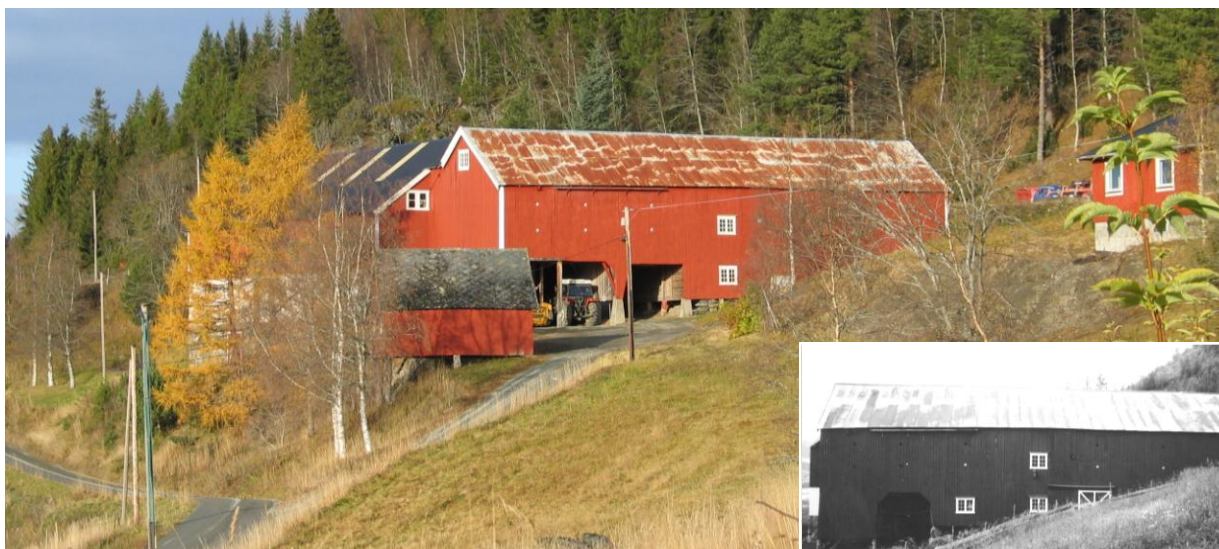

Fjøset på Rognbrauta var del av en stor driftsbygning som utgjorde to fløyer i et stramt firkanttun. Låvedelen er nå revet (innfelt foto) og erstattet med ny driftsbygning, som er trukket noe lenger ut i forhold til den gamle. Fjøset står som før og er det som vises mot bygda. Endringsstatus er B. Fortsatt står husene i firkanttun, men med litt større åpenhet. 1653-017-017)

Uthuset på "Garden" Gravrokk er en stor flerfløyet driftsbygning, bygd i etapper mellom 1878 og 1900. Endringen består i at man har gravd og støpt kjeller under låven i det ytre hjørnet, der låven før hvilte på pilarer. For øvrig er huset uendret. Endringsstatus er C. (1653-010-018)

Låven på Nordstuen Kirkeflå i Flå er datert til rundt 1880 og er del av en vinkelbygd driftsbygning med fjøs fra 1907. Innkjøringen som før gikk rett inn i fjøset er flyttet til hjørnet. Endringen er klassifisert som type C. (1653-013-008)

Fjøset på Hage i Horg var under utbedring ved 1. omvern og er nå ferdig pusset opp. Det er en stor vinkelbygd tømmerbygning, med fjøsskasse i gråstein. Huset er antatt fra siste del av 1800-tallet. Fjøs muren og deler av underetasjen er fornyet. Husets funksjon nå er i hovedsak ulike lagerformål. Sammen med andre gamle hus er fjøsbygningen del av et stramt og lukket firkanttun. (1653-020-004)

Låven på Nedre Hovind i Horg fikk trolig sin form etter ombygging i 1910, men er nok eldre. Den er en kledd tømmerlåve. Flytting og åpning av nye innganger og dører er den mest vanlige eksteriørendringen på denne typen bygg. Endringen er klassifisert som type C. (1653-022-017)

Masstua på Gåslandgjerdet var i dårlig forfatning ved registreringen i 1979, men var pusset opp ved 1. omverv. Da ble svalkledningen fjernet. Nå er huset kledd, men den lille svalen mellom tømmerutstikkene er forblitt åpen. (1653-026-014)

Stabburet på Mælen Hermanstad var ved 1. omverv pusset opp med kledning på vegger der det før manglet, og hadde fått torvtekke til erstatning for sementsteinen det hadde ved registreringen i 1984. Det er nå endret igjen med nytt tak med større utstikk og tekke av shingelpapp. Fortsatt har det endringsstatus C. (1653-008-016)

Nylagte burstak på Estenstad til venstre og Kregnes til høyre. Både spon og skifer er forankret i Melhus-materialet som tradisjonelt taktekke, men det er sjelden det legges nye tak i disse materialene, særlig er spontak uvanlige. Begge hadde plater ved registreringen tidlig på 1980-tallet. Men det opplyses at Kregnes-buret skal ha hatt spon før. Endringen er klassifisert som type C. (1653-029-048, 1653-007-016)

Bebyggelsen på Dal i Flå er mye omorganisert, fornyet og endret siden registreringen i 1989. Det siste huset en tok fatt på var smia – under utbedring sist og nå ferdig. Den er laftet opp på nytt, satt på ny grunnmur og det gamle skifertaket er byttet med torvtak. Endringen er klassifisert som type C.(1653-015-026)

Våningshuset på Stokke var i dårlig forfatning ved 1. omverv. Huset er siden pusset opp, skifertekket og vinduer fornyet og kledning fjerna. Våningshuset på Stokke danner et unntak i det siste. Stort sett er det de mindre uthusene i Melhus som får bare tømmervegger som et nytt element etter oppussing. Endringen er klassifisert som type C.(1653-008-027)

"Posthuset" i tettstedet Hølanda er pusset opp siden 1. omverv. Fasaden er "strammet" opp med likartete vinduer. Slik oppstramming er ofte et element ved fasadeendringer. Huset er også bygd ut mot bakgården og endringsstatus er derfor B. (1653-026-064)

"Skrivargårn" på Kvål er et av få anlegg i Melhus-materialet med tilknytning til offentlig sektor. Siden sorenskriverkontoret flyttet til Melhus i 1980, har huset vært brukt av Melhus kommune som barnehage og bibliotek. Hovedbygningen ble satt opp like før 1900 etter en brann og ligger flankert av eldre uthus i et stramt firkantun midt i Kvål sentrum. Det er nylig utvidet på tunsida med et bredt, men smalt vinkelutbygg. Endringen er klassifisert som type B.(1653-009-001)

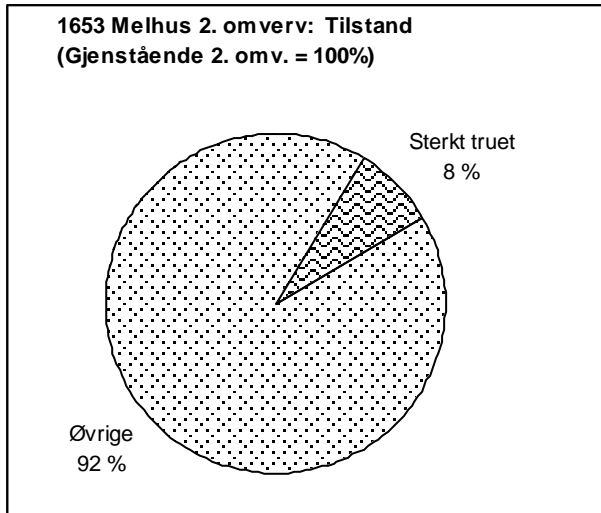

Stasjonsbygningen på Hovin er pusset opp med status "Uendret" siden 1. omverv. Den er den eneste av de gamle stasjonsbygningene i Melhus som ligger i sammenheng med eldre "stasjonsby"-miljø.(1653-022-035)

3.3 Tilstand

De gjenværende bygningene er her vurdert etter tilstanden i år 2008.

3.3.1 Tilstand – samlet oversikt

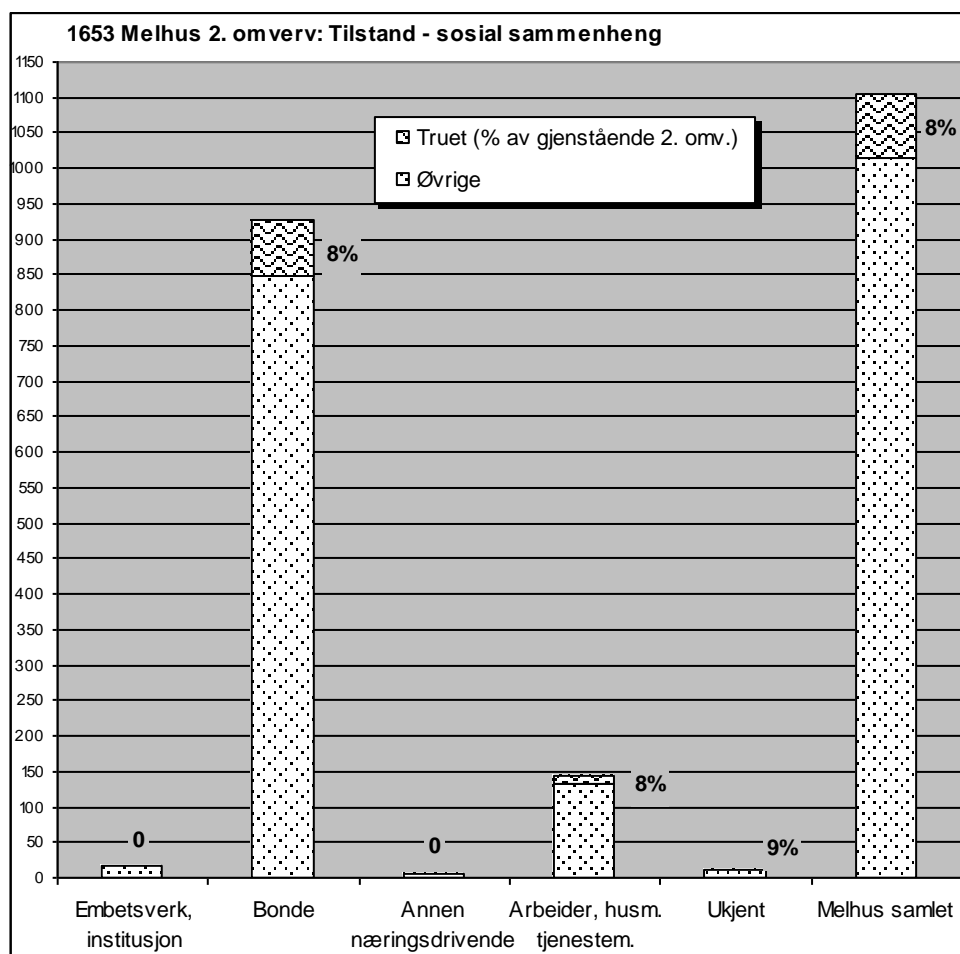
I 2008 har ca. 90 hus status som sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand. Det tilsvarer 8% av de gjenstående SEFRAK-registrerte husene.

Det er en 3 % større andel enn i 2003. I tillegg har ca. ti av de "truete" i 2003 nå gått tapt. Kun et par er satt i stand. Dette er et minimumstall da bare de åpenbart sterkt truete husene er telt med. Tallet gir en prognose om forventet tap i Melhus i kommende år.

Reitan og Reitbrenna i Horg ligger opp fra hoveddalen på grensa mot Hølonda. Begge var bebodd ved registreringen i 1989, men i hvert fall det ene tunet var da i ferd med å fraflyttes. Særlig driftsbygningene begynner nå å bli dårlige. Siden 2003 er jordvegen på Reitan tilplantet med skog. (1653-024-006-015)

3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng

De kritisk dårligste husene er å finne i miljøer knyttet til bondestanden og på husmannsplassene. Den relative andelen er likt fordelt.

Undersøkelsen for 1. omverv ga omtrent det samme bildet. Gruppen "Arbeider, husmann, tjenestemann" hadde da en litt lavere prosentandel av de dårligste enn gruppen "Bonde". Så godt som alle truede hus i gruppen "Arbeider, husmann, tjenestemann" gjelder hus på husmannsplasser.

Selv om prosentandelen "truede" er like for de to hovedkategoriene, er fordelingen på hustyper noe avvikende. I forhold til antallet er det relativt flere våningshus som er i dårlig stand på husmannsplassene. Som regel innebærer det at når disse forsvinner, forsvinner de siste restene etter plassen.

Masstua på Kregnes i delområdet Melhus er datert til 1700-tallet. Ved registreringen i 1984 var funksjonen redusert til vedlager. Til tross for store tapsandeler ved 1. og 2. omverv, ligger andelen truede av de som står igjen fortsatt godt over gjennomsnittet. (1653-007-017)

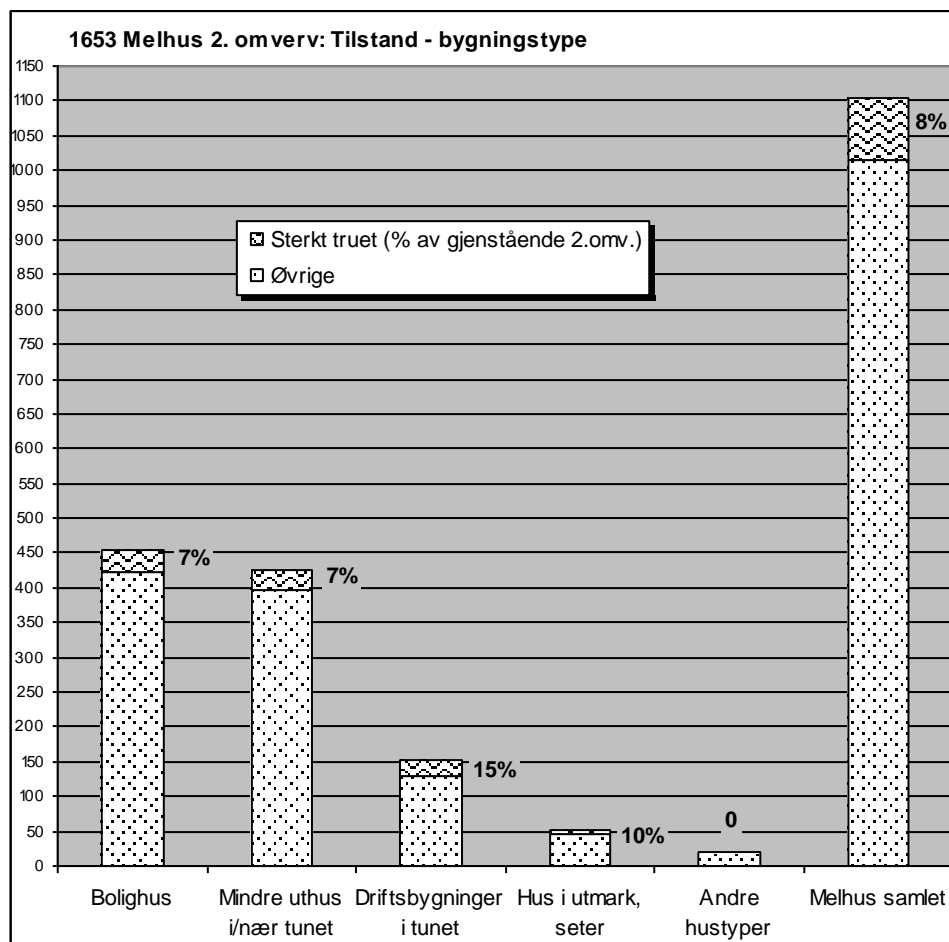

Sommerfjøset på Klokkargarden på Krokstad i Hølonda var i bruk til 1958. Det er nå merket av råte i flere stokker og i ferd med å sige sammen. Det er registrert relativt få hus i denne kategorien i Melhus, og andelen i dårlig stand ligger over gjennomsnittet. (1653-027-054)

Husmannsplassen Hagaløkka var fraflyttet også ved registreringen i 1983. Uthusene var gått tapt til 1. omverv, men våningshuset står så vidt ennå. (1653-012-014)

3.3.3 Tilstand – bygningstyper

De mest truete hustypene er driftsbygninger i jordbruket og på setra. Men innenfor samlegruppen "Mindre uthus i/nær tunet" er det også hustyper med høy andel som er i dårlig forfatning.

I hovedtrekk bekreftes trenden fra forrige omverv, med unntak for en større andel truete i den lille gruppen "Hus i utmark, seter". De fleste gjelder uthus, dvs. seterløer, men også en seterstue.

Driftsbygningene i tunet toppet oversikten over prosentandelen "dårlig hus" også ved 1. omverv. Det er særlig den gamle varianten med "fjøs, stall, låve" som er utsatt, andelen truete er nær dobbelt så stor som for enhetslåvene, og denne forskjellen har økt siden 1. omverv.

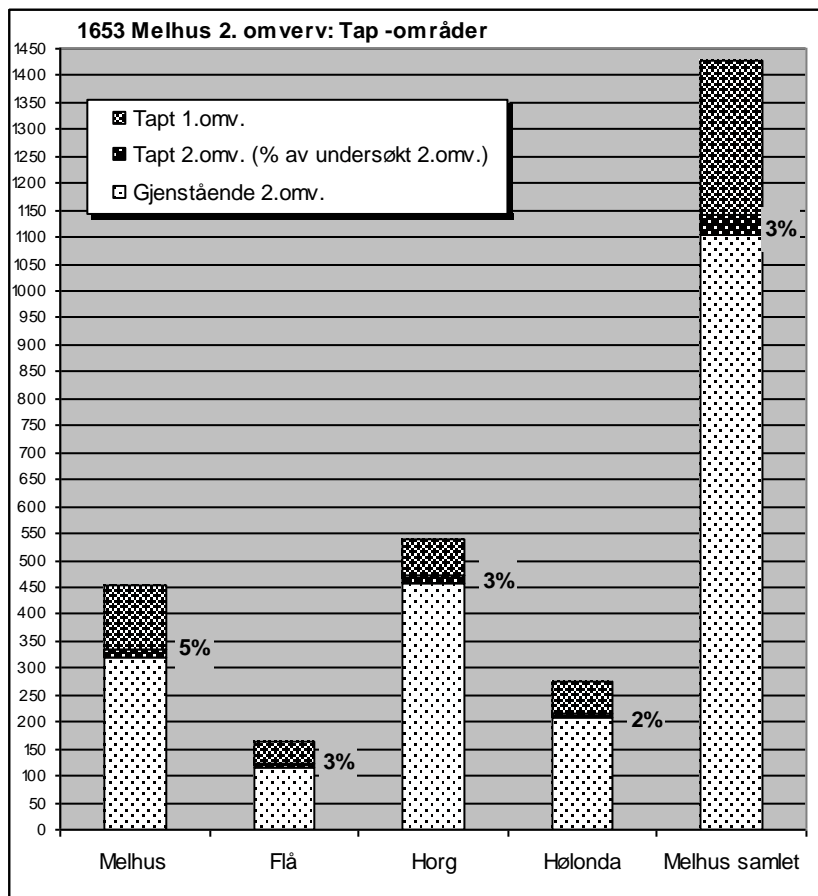
Som gruppe ligger "Mindre uthus i/nær tunet" nær gjennomsnittet, men det er store forskjeller mellom hustypene. Best ut kommer stabburet med en andel truete på 4 %. Dårligere står det til med sidebygningene (i Melhus vil det som oftest si masstua) og særlig de mange små uthusa i og ved tunet der andelen i dårlig stand er 30 %.

I forhold til de fleste av kommunene som undersøkes er den relative andelen bolighus i dårlig stand høy i Melhus. Det samsvarer med andel tapte som også ligger nær gjennomsnittet. De dårligste står på gårdsbruk, eller snarere på tidligere bruk og gamle husmannsplasser. Ingen er notert som kritisk dårlige i andre miljøer.

4 Geografiske variasjoner

4.1 Tap og geografiske variasjoner

4.1.1 Tap – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda

Den relative andelen nye tap er størst i delområde Melhus. De øvrige områdene ligger nær gjennomsnittet.

Med unntak for Melhus, avviker resultatet en del fra 1. omverv.

Melhus var blant områdene med størst tapsandel ved 1. omverv også, mens Flå, som nå følger gjennomsnittet, da toppet. Horg kom markert best ut ved 1. omverv og Hølonda fulgte gjennomsnittet.

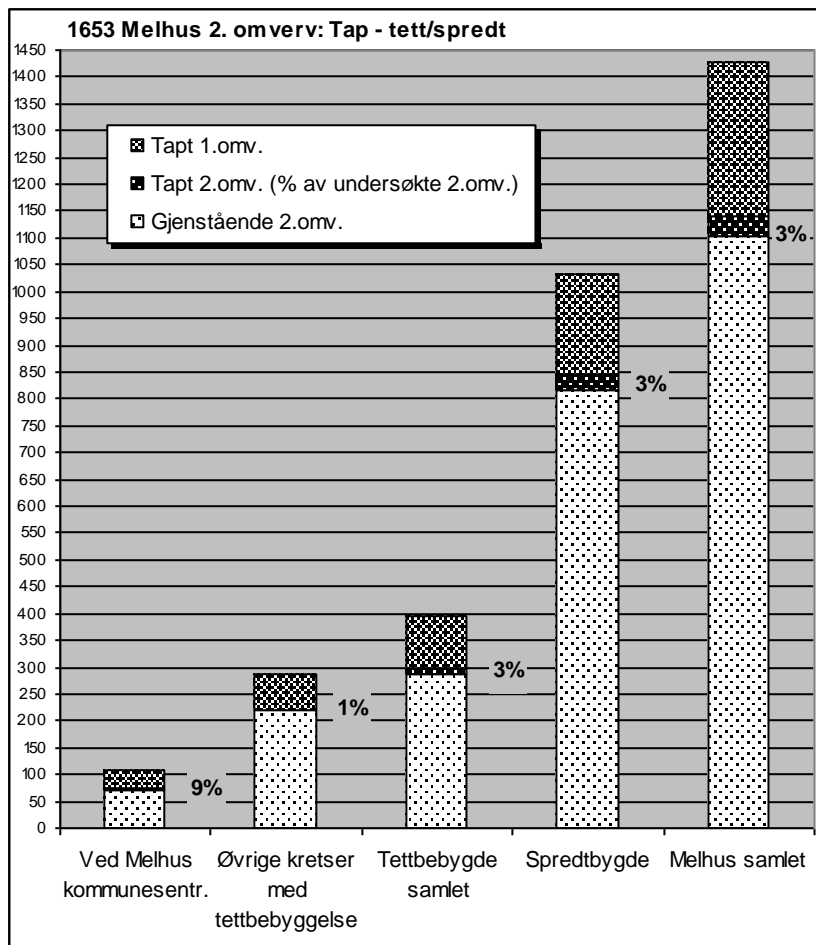
Deler av det nye bildet tapsfordelingen mellom områdene gir, gjenspeiler at forskjeller som skyldes den lange registreringsperioden, nå er utlignet. Resultatet bekrefter at beliggenhet er en viktig faktor for tapsfrekvensen. Den høye andelen av tapene i Melhus

ved begge omverv er naturlig å se i sammenheng med at det er her kommunesenteret ligger, det er her byggepresset fra Trondheimsregionen er størst, og det er i dette området de siste strekningene av E6 er bygget ut.

Hølonda er den minst sentrale av bygdene i Melhus i forhold til kommunesenteret, press fra byen og de viktigste kommunikasjonslinjene.

Flå hadde den eldste registreringen og fanget nok opp en mer utbredt "rivebølge" på slutten av 1970-tallet og 1980-tallet, noe som ga utslag ved 1. omverv. Horg har den yngste registreringen og står nå likt med Flå. Begge er bygder i hoveddalen, men Flå ligger nærmere Melhus og har fortsatt en noe større andel av tapene enn Horg (3,3 % mot 2,5 %).

4.1.2 Tap – tettbygd/spredtbygd

Kretsene med Melhus kommunesenter har en markert høyere andel av de nye tapene. Øvrige kretser med tettbebyggelse ligger i den andre enden.

Spredtbygde områder følger gjennomsnittet.

Den store forskjellen mellom kommunesenterområdet og de andre tettstedene gjør at tapsfrekvensen for tettsteder samlet følger gjennomsnittet.

Tapene ved Melhus tettsted følger trenden fra 1. omverv. Den støttes også av undersøkelsen over delområder.

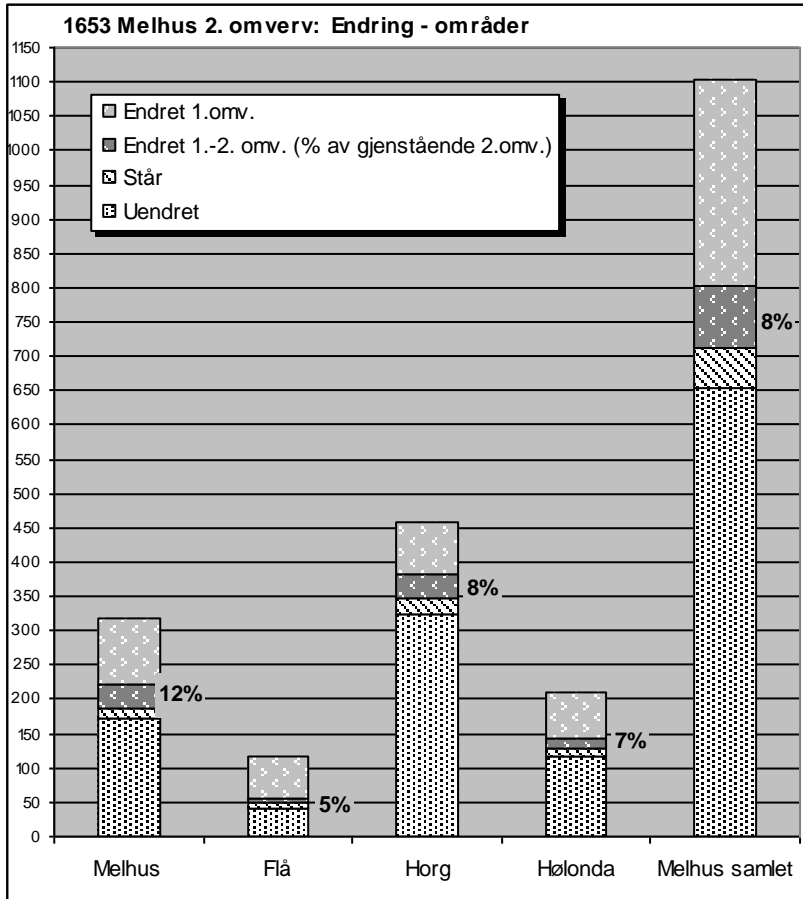
Den lave tapsandelen i de øvrige områdene med tettsteder er noe overraskende. Også her er det nye byggeområder og utbyggingspress. Verken Hovind eller Lundamo har tap, og det er få tap i Ler,

Kvål og Krokstad. Tapet for kretser med tettsteder lå over gjennomsnittet ved 1. omverv. Det store avviket fra sist er mest knyttet til tettstedet Ler i Flå, som hadde et særlig stort tap da. Dette dreier seg som sagt om registrering fra 1978, og det kan virke som de mest utsatte husene ble revet i god tid før 1. omverv.

Undersøkelsen bekrefter antagelsen om at senterpress kombinert med beliggenhet opp mot et storbynært pressområde gjør eldre hus mer utsatte for tap.

4.2 Endringer og geografiske variasjoner

4.2.1 Endring – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda

Den relative andelen nye endrete er størst i Melhus, lavest i Flå. De øvrige områdene følger gjennomsnittet.

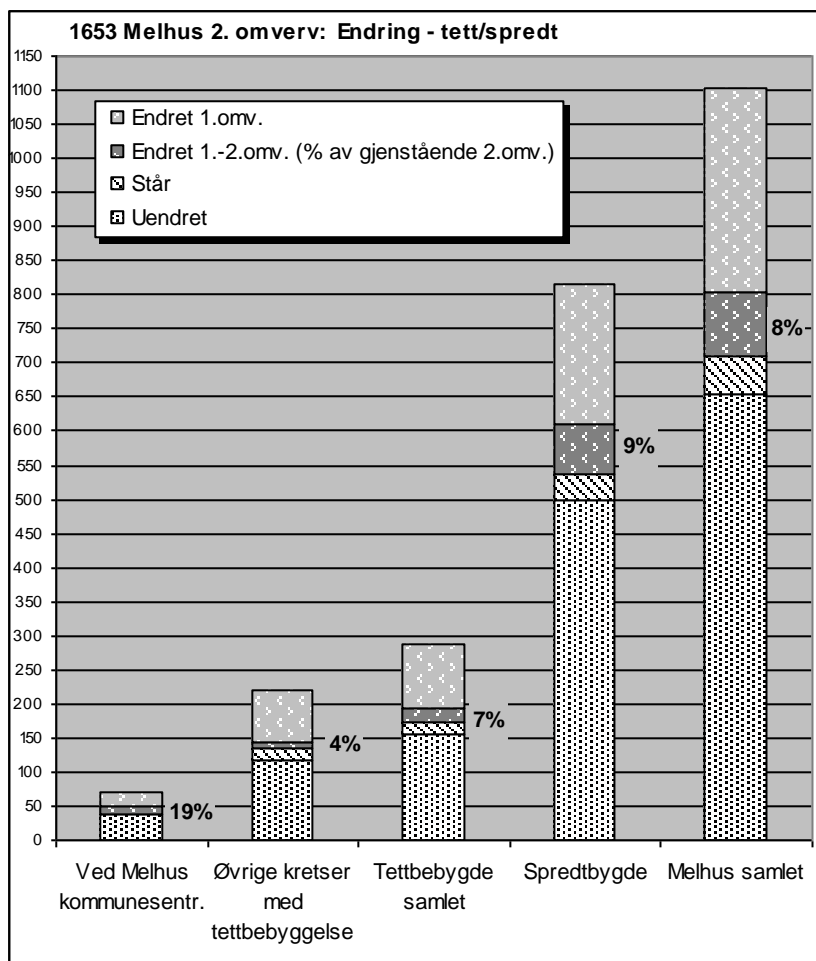
Resultatet avviker fra 1. omverv da Flå og Hølonda kom foran Melhus.

Sett sammen med oversikten over tap, gis et inntrykk av at det har skjedd mye med den eldre bebyggelsen i delområde Melhus mellom 1. og 2. omverv.

Aktiviteten rundt eldre hus i Flå ligger lenger bak i tid.

Om man ser på fordelingen av de mest ombygde husene, der bolighusene er i flertall, er fordelingen på de ulike områdene jevnere.

4.2.2 Endring – tettbygd/spredtbygd

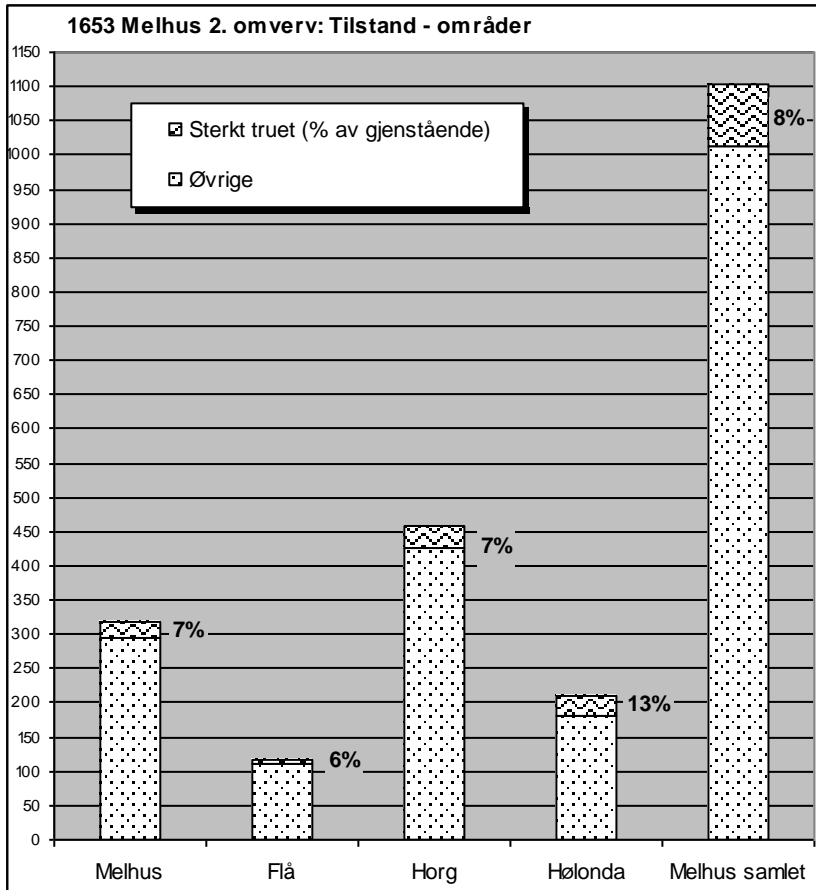
Kretsene med Melhus kommunesenter topper den relative oversikten over nye endrete. De øvrige kretsene med tettbebyggelse ligger klart under gjennomsnittet.

Igjen framstår særlig områdene nærmest kommunesenteret som et område der aktiviteten knyttet til den eldre bebyggelsen har vært særlig høy i perioden. Det dreier seg om de mest sentrale områdene, men her er det få hus i antall. Oversikten over delområder i forgående graf viser at det gjelder et større område.

Igjen avviker det fra 1. omverv da det var i de andre tettstedsområdene det hadde skjedd mest. Her har nå aktiviteten vært lavere.

4.3 Tilstand og geografiske variasjoner

4.3.1 Tilstand – områder: De tidligere kommunene Melhus, Flå, Horg og Hølonda

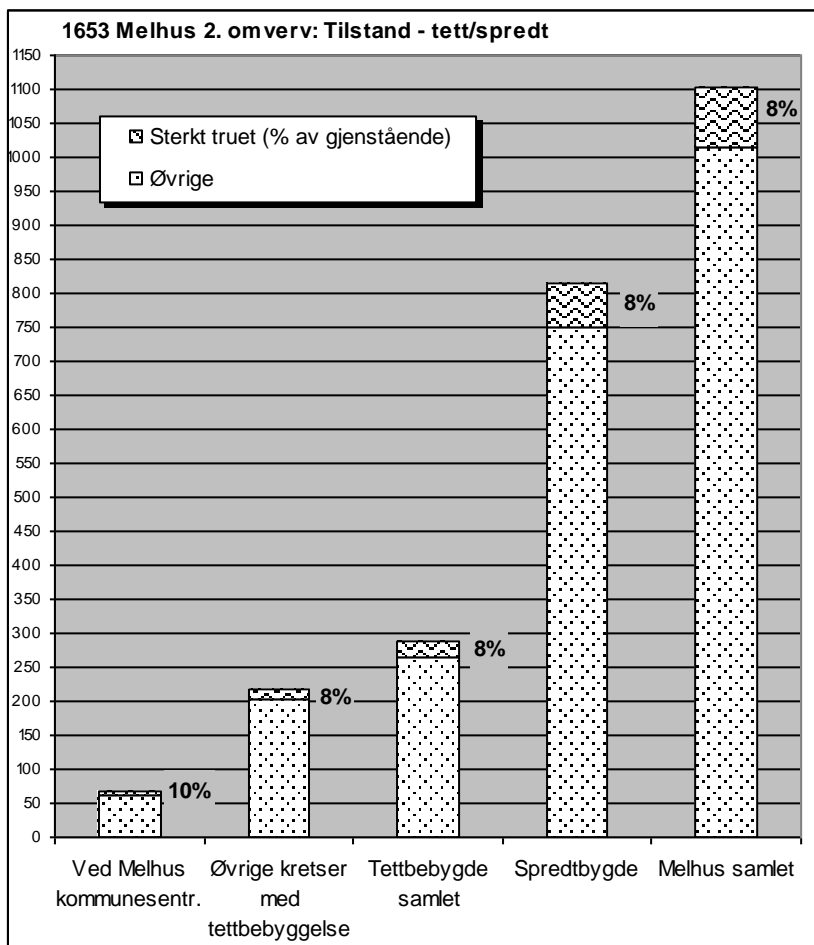

Hølonda har størst prosentandel hus i kritisk dårlig stand.

De øvrige områdene ligger nærmere gjennomsnittet.

Resultatet avviker noe fra 1. omv. Det er flere hus nå i både Hølonda og Horg som er karakterisert som truet på grunn av teknisk tilstand.

4.3.2 Tilstand – tettbygd/spredtbygd

De nærmeste områdene ved kommunesenteret har relativt høy prosentandel hus i dårlig tilstand.

Resultatet samsvarer med undersøkelsen for 1. omverv.

Resultatet er noe overraskende sett i forhold til den store aktiviteten både mht. tap og endring. Og generelt er det i utkantene ubrukte hus står og forfaller. Men et eget slikt forfalne hus er slike som står "på vent" for å rives for utbygging. Noen av disse inngår som tap ved 2. omverv, men noen står fortsatt.

5 Utvikling og tendenser

5.1 Hovedtrekk ved kommunens utvikling

Folketall og bosettingsmønster

Innbyggertallet i Melhus er i 2008 like oppunder 14 500. Fra SEFRAK-registreringen begynte i 1978 fram til 1. omverv i 2003, har folketilveksten vært 28 %. Mellom 1. og 2. omverv har befolkningen vokst med 6 %. Det tilsvarer en årlig vekst på nær 1,5 %.

Veksten er ikke jevnt fordelt og er naturlig nok sterkest i de nordlige områdene av kommunen, mot Trondheim. I Hølonda har det vært en nedgang i befolkningen. Andelen bosatt i tettbygde strøk øker. Tettstedsveksten var størst på 1970-tallet, men er fortsatt jamt stigende. I 1980 bodde 49 % i tettbygde område, i 2003 54 % og i 2008 57 %.

Kommunen forventer og planlegger for fortsatt årlig vekst på 1–1,5 %. I hovedsak planlegger man for ny bosetting i tilknytning til eksisterende tettsteder og infrastruktur. Kommuneplanen signaliserer restriktiv holdning til spredt boligbygging i pressområdene i nedre Melhus. Samtidig åpnes det for spredt utbygging i bygdelag der veksten i folketallet har stoppet opp eller går tilbake. Det er f.eks. åpnet for større grad av spredt boligbebyggelse i landbruksområder i Hølonda.

Jordbruksnæringen

I perioden 1984–2006 har det blitt 37 % færre driftsenheter i Melhus-jordbruket. Mellom 2003 og 2006 har reduksjonen vært 5 %. I de senere år har det vært markert nedgang i melkeproduksjonen i Melhus som helhet og størst har nedgangen vært i Hølonda, som i utgangspunktet er den av bygdene i Melhus som har opprettholdt flest aktive melkebruk.

Den mest påfallende endringen i gårdslandskapet i Melhus siden 1. omverv gjelder oppføringen av en rekke store driftsbygninger, særlig begynner de å sette sitt preg på Hølonda. De fleste er kyllingfjøs. I Melhus kommune er det kun få samdrifter i storfe og melkeproduksjon, og få fellesfjøs.

Kulturminner og kulturlandskap i kommuneplaner mm

Temaet "kulturminner" har tidligere vært lite nevnt i kommuneplansammenheng. Dette er endret i utkastene til ny kommuneplan og de delplaner som nå foreligger, der kulturminnehensynet er uttrykt på en rekke nivåer.

I forslag til *kommunedelplan for Landbruks-, Natur- og Friluftsområdene (LNF-områdene)* heter det om kulturminner: "Oversikt over kulturminner foreligger som påviste og registrerte fornminner, som sannsynlige funn av fornminner og som en oversikt over områder der en med middels og høy sannsynlighet vil finne bosetningsspor. I tillegg har Melhus kommune gjennom naturoppsynet startet en systematisk registrering av fornminner, spesielt kolgroper, tjæremiler, gamle vegfar og fangstanlegg. For bygninger foreligger det oversikt over fredede bygg og anlegg, og en oversikt over verneverdige bygg og anlegg (SEFRAK)".

Temakart for ... "Landskap og kulturlandskap" og "Kulturminner og kulturmiljø" er prioriterte oppgaver i det pågående arbeidet med å rullere kommuneplanens samfunnsdel og arealdel.

Arealbruksformål definert med fokus på kulturminnetema inngår i to av kommuneplanens kategorier for LNF-områder:

- LNF-L områder der kulturlandskapsinteressene er dominerende og der en kan forvente å finne bosetningsspor (fornminner).
- LNF-K områder der kulturminner er registrert, eller det er sannsynlig at det er spor etter tidligere bosetninger.

Om *eldre gårdsbebyggelse* heter det: "Det er et viktig mål å ta vare på den kulturrikdommen og det kulturlandskapet vi har. Kommunen ønsker å legge føringer for å ta vare på bygningers opprinnelige særpreg og bevare eldre gårdsbebyggelse som en del av et variert kulturlandskap, samtidig som vi ønsker å legge til rette for tilpassninger til dagens landbruk. Ved utforming og plassering av bygninger skal bebyggelsens karakter, stiluttrykk, vindussetting, fargebruk m.m. utformes i samsvar med "estetiske retningslinjer". Tradisjonelle firkanttun stiller særlige krav om å tilpasse nye bygninger både i volum og form til eksisterende bebyggelse."

I retningslinjer for utforming, plassering og bruksendring av *bygninger i LNF-områder* heter det at "...Fornyelse av gårdsbebyggelse skal i størst mulig grad tilpasses lokal byggeskikk." "...Også nye bolighus som tillates oppført bør legges til, - og tilpasses tunet." Om det er aktuelt å utnytte landbruksbygg til andre formål, er det under forutsetning av at bygningenes uttrykk og form opprettholdes.

Melhus kommune har et pågående arbeide med å kartlegge viktige områder av *jordbrukets kulturlandskap*. Kommuneplanen lister opp følgende områder som en ønsker å kartlegge nærmere: Området rundt hovedkirka på Hølonda; Gåsland; Kolbrandstad; Tømmessletta; Evjengrenda; Eggen – Flå; Gimsan – Rimol; Tranmæl og Voll – Heggdal.

Fire områder (Eggen – Flå; Gimsan – Rimol – Tranmæl; Tømmessletta; Voll – Heggdal) er så langt undersøkt som del av et kulturlandskapsprosjekt etter et initiativ fra fylkesmannen i Sør-Trøndelag, der hver kommune i fylket valgte ut fire områder. Hvert område er fylldig beskrevet med landskap og kulturminner og med forslag til tiltak.

I kommuneplanen påpekes det at: "... Endringene i landbruket har ført til at tidligere beitemark og slåtteenger er nedgradert til mindre viktige landbruksområder. Det har ført til økt press på disse arealene i kommunen. Tydeligst ser vi det ved at boligbyggingen skjer i dalsidene. Så langt har endringene i jordbrukets kulturlandskap ikke vært omfattet av plan- og bygningslovens virkemidler, men inngått som en komponent i landbruksforvaltningen. ..."

"I utkast til ny planlov er det åpnet for å innføre virkemidler for å ta hensyn til blant annet verdifulle kulturlandskapsområder. I denne revisjonen er det vist to områder der retningslinjer til hensynet til kulturlandskapet blir tatt inn. Det gjelder Tømmessletta som også har mange andre kvaliteter som det må tas hensyn til, og et område ved Valderås / Aunåsen der en har et aktivt beitebruk i dag samtidig som det i planen er vist muligheter for spredt boligbygging i området. Hensikten med dette er å gjøre spesielt oppmerksom på hensynet til kulturlandskapet ved videre utvikling av området."

Under oversikten "*Felles løft for trøndertunet*" i Kommuneavisa (nr. 5 2008) kunngjøres at: "Stiftelsen Prestegårdslåna, Melhus kommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Forum for kultur- og praktisk bygningsvern og faglagene i landbruket har inngått et nytt samarbeid innen bygningsvern for bygningene i landbruket. De trønderske gårdsanleggene representerer en verdifull ressurs; som bosted og som arbeidsplass for eierne, som grunnlag for ny verdiskapning og utvikling, og som et viktig element i det trønderske kulturlandskapet. Gårdsanleggene i Melhus former det inntrykket vi får av bygda, og her har vi mange flotte eksempler som er en pryd for øyet og som løfter opplevelsen av landskapet rundt.

Gjennom dette samarbeidet ønsker vi å bidra til informasjon og kunnskap om utforming og bruk av bygningsmassen, og bidra til å arrangere kurs innenfor bygningsvern og ny bruk for eiere og håndverkere. Vinteren/våren 2009 arrangeres det lørdagsforedrag i Prestegårdslåna innenfor dette emnet. Vi retter en takk til foredragsholderne som alle holder foredraget uten honorar. Før du bestemmer deg for å rive, for å bygge nytt, eller begge deler, må du komme og få del i gode kunnskaper om bygningsmassen på de trønderske gårdsanleggene!"

Bygninger fredet etter kulturminneloven

Hovedbygningen på Løberg, Megarden. Vedtaksfredning 1923

Hovedbygningen på Melhus prestegård. Vedtaksfredning 1996

Museum:

Horg Bygdatur på Hovin har utgangspunkt i et småbruk og har etter hvert fått tilført mange gamle bygninger og forsamlingslokale. En 5 km lang kultur- og natursti, som også inneholder fornminner har utgangspunkt i museet.

Landbruksmuseum på Gåsbakken med redskaper, maskiner og gjenstander.

Hølonde Skimuseum holder hus i Gåsbakkens gamle skolestue fra 1898. Utstillingen har bakgrunn i skibygd Hølonde og IL Leik, som blant annet er Oddvar Brås idrettslag.

Flå Bygdasamling på Ler har utstillingsrom i Flå samfunnshus. Gjenstander og møbler.

Annet

Nasjonal verneplan for veier, bruer og vegrelaterte kulturminner: "Omkjøringsveg strekningen Gylland – Røskaft" fra 1984.

"Sagaens Melhus" Sagatid. Omfattende geografisk område med steder og gårder navngitt i Snorre, samt tradisjonsoverlevering. Noen lokaliteter er skiltet. Omtalt som prioritert miljø i Sør-Trøndelags kulturminneplan 2001–2005.

Vegutbygging

Store vegprosjekter var i utbyggingsfasen under feltarbeidet for 1. omverv, viktigst var ny trasé for E6 forbi Melhus sentrum og utbedret veg for Rv. 39 over Øysanden. Disse er nå ferdigstilt. I forhold til størrelsen på inngrepene er få registrerte hus gått tapt, samlet tre eller fire om man tar med 1. omverv. Et par sto på vent i 2003 til å rives og flyttes. Høsten 2006 startet arbeidet med å lage et planprogram for ny E6 fra Skjerdingsstad til Støren.

E6 sør i Horg følger fortsatt sin gamle trasé og deler av den registrerte plass- og småbruksbebyggelsen i området ligger utsatt til i forhold til dagens veg. TUNET til høyre lengst inn er i ferd med å tømmes for hus, først og fremst på grunn av støybelastningen.

E6 går i dag gjennom sentralt bebygde områder i hoveddalen, som her over Lunde i Horg. Arbeidet med å finne ny trasé Skjerdingsstad– Støren startet høsten 2006.

Tømmessletta ligger på en markert terrasse over hoveddalen i Horg og er valgt ut som ett av sju prioriterte kulturlandskapsområder i kommunedelplanen for LNF-områdene. I forgrunnen dobbelttunet på Midtlyng.

5.2 Tendenser i trusselbildet

Fortsatt er det hustyper som er knyttet til gamle driftsformer i jordbruket som er mest utsatt. Driftsbygninger og sidebygninger i tunet topper tapoversikten i prosentandeler. Mange hus i dårlig stand tilsier at man må vente tap også framover. Det eldste sjiktet av funksjonsspesialiserte hustyper er som ventet overrepresentert her – masstuer, smier og andre små uthus ved tunet, samt det eldste sjiktet av driftsbygninger av typen "fjøs, stall, låve". De fleste tap i denne kategorien skyldes forfall, kun et par "ny arealbruk".

Hus på tidligere husmannsplasser har hatt et større tap enn gjennomsnittet. Siden gruppen er sterkt desimert i utgangspunktet, er dette tap av betydning for representativiteten i kulturminnebestanden. Det negative bildet forsterkes av at prosentandelen "våningshus i dårlig tilstand" også er noe høyere på plassene. Når disse forsvinner, blir det ofte få spor igjen. Og fortsatt gjelder at småbruk og husmannsplasser mer enn andre bruk er truet av gjengroing.

Husmannsplasser og småbruk er i tillegg gjerne lokalisert i gårdslandskapet på en måte som gjør dem ekstra utsatt for utbyggingspress. Bl.a. på grunn av jordvern tar tettstedsveksten gjerne form av fortetting av gamle områder med småbruk og husmannsplasser. Det er flere eksempler i Melhus på dette. Småbruk langs innfartsveger er også en spesielt utsatt kategori.

Resultatet etter 2. omverv indikerer et stadig press mot eldre bebyggelse i nord mot trondheimsregionen. Både tapsprosent og endringsprosent er høyere her. Fordelingen av hus der ny arealbruk er tapsårsak understøtter dette – 67 % gjelder delområde Melhus, kun ett hus Hølonda. En overveiende del av tapene som skyldes ny arealbruk gjelder boligutbygging, de fleste private og mindre enkeltprosjekter – i gårdstun på nedlagte eller aktive driftsenheter. Noen få gjelder byggefelt og noen få er knyttet til E6-utbyggingen.

Men om man ser på fordelingen av tap på grunn av forfall, er disse jevnt fordelt geografisk. Delområde Melhus skiller seg lite fra de andre i hoveddalen når det gjelder andelen gjenstående hus i dårlig stand. Her er det utkantområdet Hølonda som topper. Så selv om tapsandelen ved dette omvervet lå i det lavere sjiktet i Hølonda, er prognosene framover ikke tilsvarende positive. En må vel likevel forvente at hus i dårlig stand i pressområdene er de som først blir aktivt revet.

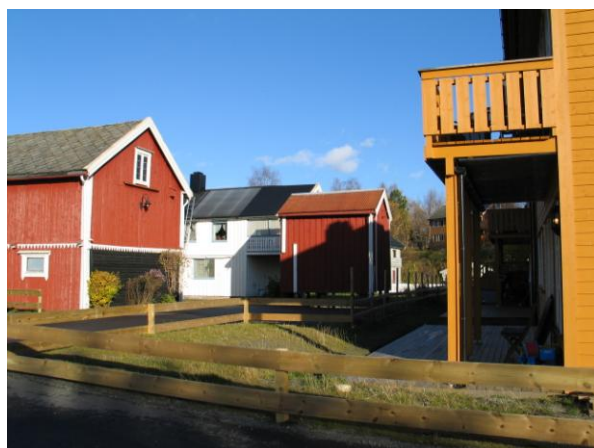
I antall er det mange bolighus som er gått tapt og fortsatt mange som står og forfaller. Prosentandelen følger gjennomsnittet og ligger på denne parameteren blant de høyeste av kommunene som undersøkes. De gjenstående, men forfalne bolighusene representerer ofte den siste bygningsrest etter de overflødige brukene som fulgte strukturrasjonaliseringen i jordbruket i andre halvdel av 1900-tallet. De vil fortsette å påvirke tapstallene. De er spredt over hele kommunen, men med et tyngdepunkt i Hølonda der nær halvparten er å finne. Folketallet i Hølonda er fortsatt synkende.

Firekanttunet i gårdslandskapet er naturlig nok stadig truet av tapene av hustyper knyttet til tunet. Her er prognosene for sidebygninger og driftsbygninger viktige, men også stabbur som har høye tapstall i antall. De karakteristiske stabbursrekkene tynnes ut. Eksemplene i materialet viser at det enhetlige trøndertunet der ulike hustyper ofte har en beslektet utforming, er på retur. Erstatningshus får ofte en løsrevet utforming og plassering. En annen utfordring for gårdstunet som helhet gjelder den økende trenden med nye store driftsbygninger. I Melhus gjelder de fleste fjærfeproduksjon. De blir som regel lokalisert godt utenfor de gamle tuna og påvirker først og fremst gårdslandskapet som helhet.

1. omverv hadde tap knyttet til de eldre tettstedene i kommunen. Med unntak for områdene nærmest kommunesenteret er det ingen ting i resultatet fra 2. omverv som indikerer tettstedspress som viktig tapsfaktor rundt de andre tettstedene. Ved 1. omverv omfattet tettstedstapene enkelte sentrale hus for lokalsamfunnenes felles historie. Det er ingen slike tap ved dette omvervet. (Siden 1. omverv har riktignok stasjonsbygningen på Melhus brent, men den er ikke med i registreringsmaterialet.) Det er i det hele få hus igjen som kan dokumentere de opprinnelige stasjonsbyene og bygdesentrene i Melhus, med andre ord svært få tilbake "å tape". Ved 1. omverv var det særlig bygdesenteret Ler i Flå som utmerket seg med mange tap. Et resultat som nok hang sammen med at Flå hadde tidlig SEFRAK-

registrering (1978) som fikk med seg hus før mange forsvant i en mer aktiv riveperiode de påfølgende år.

Melhus kommune vil fortsatt være en vekstkommune i trondheimsregionen. Trykket mot arealene i nord vil være det samme. Det gjelder nok også de andre tettstedene i kommunen. De nye avsnittene om kulturminnevern i kommuneplandokumentene er ment å imøtegå tap av kulturminner og kulturlandskap på grunn av forventet arealpress. Tap på grunn av forfall, manglende bruk og fraflytting vil nok bli en minst like stor utfordring. Offentlige tilskudd i form av SMIL-midler og annet vil nå noen av disse, men neppe etter behovet.

1653-018-044, 045. Småbruk sør for Lundamo i ferd med å innkapsles av byggefelt.

Husmannsplassen Østeggen i byggebeltet over Melhus sentrum sto ennå med noen uthus i 2003, men er nå utbygd med nye boliger (over til høyre). (1653-005-012-14)

Masstua på Engan i Flå sto utsatt til på skakke ved 1. omverv. Den er nå jekket på plass og satt i stand. Situasjonen ved SEFRAK-registreringen i 1979 til venstre. (1653-015-034)

Brenna var husmannsplass til rundt 1900 og ligger på grensa til skogområdene øst for Lundamo. Huset var under utbedring bl.a. med støtte fra SMIL-ordningen i 2003 og er nå ferdigrestaurert og "Uendret" i forhold til registreringen i 1992 (innfelt svarthvitt foto). (1653-018-040)

Haga ligger i hoveddalen helt sør i Horg og har et tun med mange gamle hus. I perioden for 1. og 2. undersøkelse har hus for hus blitt utbedret. I 2008 var turen kommet til burene, som bl.a. ble løftet av de gamle stabbene, mens nye ble laget og deretter satt tilbake. Planen er at de gamle bygningene i tunet skal kunne tas i bruk som del av gårdens tilleggsnæring innen tursime, særlig laksetursime da Haga ligger til Gaula. (1653-020-001, 002)

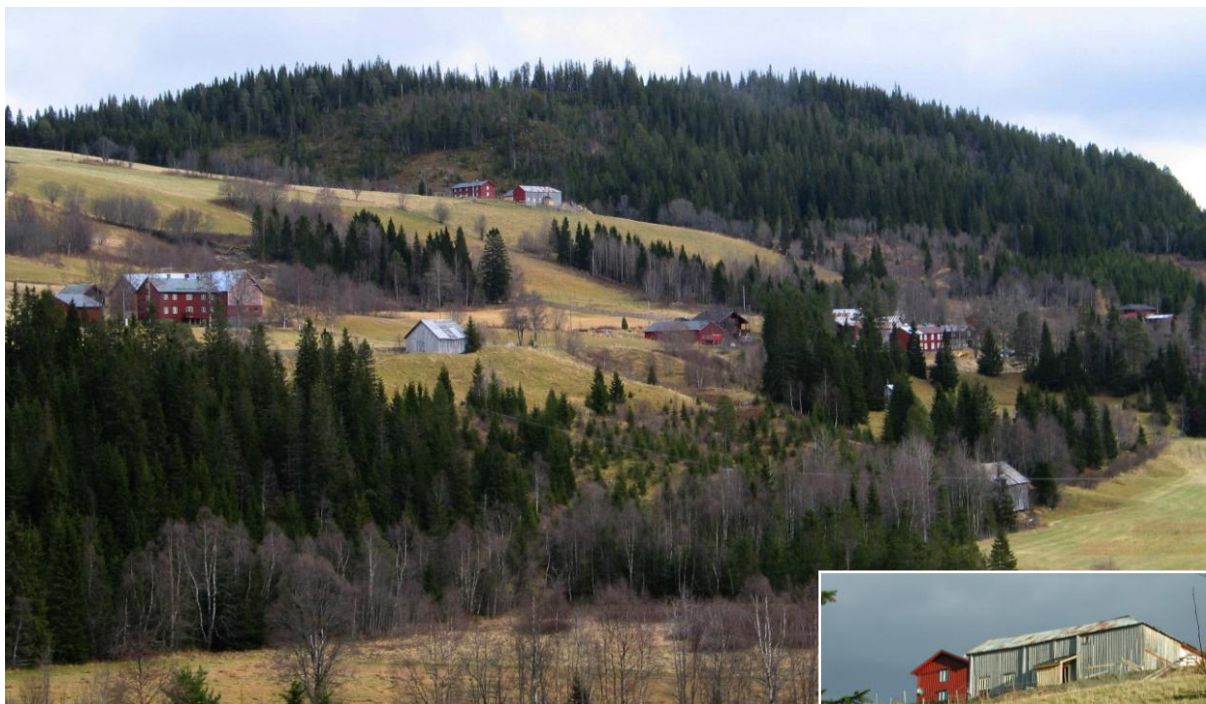

***Over:** Erstatningshusene for tapte våningshus får ulike uttrykk. De stilhistoriske referansene varier og kun de færreste har trønderlåna som forbilde. Over til venstre Mo (1653-007-001) i delområde Melhus, over til høyre småbruket Byesflåtten (1653-019-018) i Horg. Begge de gamle lånene var tapt ved 1. omverv, og nye erstatningshus er oppført i mellomliggende periode.*

***Under:** Kvål i delområde Melhus er tapt i 2. omverv. Huset på Kvål sto som en noe redusert sidebygning i 2003 (til venstre), men var opprinnelig ei lang lån. Erstatningshuset er formgitt innen låntradisjonen, men er atskillig bredere. Det inngår i et firkantun som samtidig er gjort noe romsligere enn det gamle tunet. (1653-009-019)*

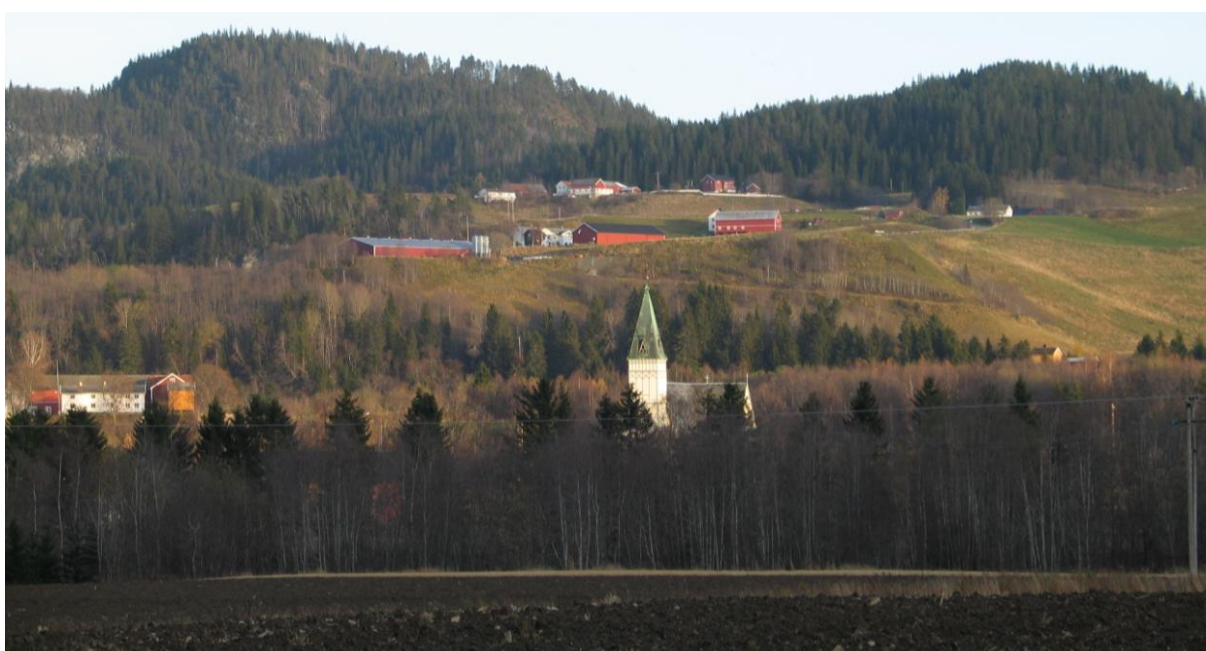

Krokstad i Hølanda i 2003 over og i 2008 under. På gården øverst til høyre, Sörgarn Krokstad (1653-027-051), var man i ferd med å ruste opp husene i tunet ved 1. omv. I 2003 var turen kommet til den tofløyete driftsbygningen fra 1890. I 2008 er den ferdig, en fløy er fornyet, en restaurert, Ytre form er som før (innfelte foto). I en terrasse i skråningen bak skyssgården Myran har i mellomtiden et av Hølandas mange store kyllingfjøs reist seg. Området ved Krogstad kirke har prioritet i kommuneplanen for kartlegging som viktig kulturlandskap.

Over: I Kolbrandstadgrenda var alle driftsbygninger fornyet før registreringen i 1982. Det var få tap av andre registrerte hus etter 1. omverv og ingen nye nå. Et nytt element i landskapet er Melhus' første kalkunfjøs som er bygd i 2007 i tilknytning til et av gårdstunene. Kolbrandstad har prioritet i kommuneplanen for kartlegging som viktig kulturlandskap. **Under:** De fleste nye driftsbygninger ligger litt til side for de gamle gårdstunene. Kyllingfjøset i Nævsgrenda er reist i tidligere ubebygde område sør for tunet til "Litjnæve". 1653-028-034

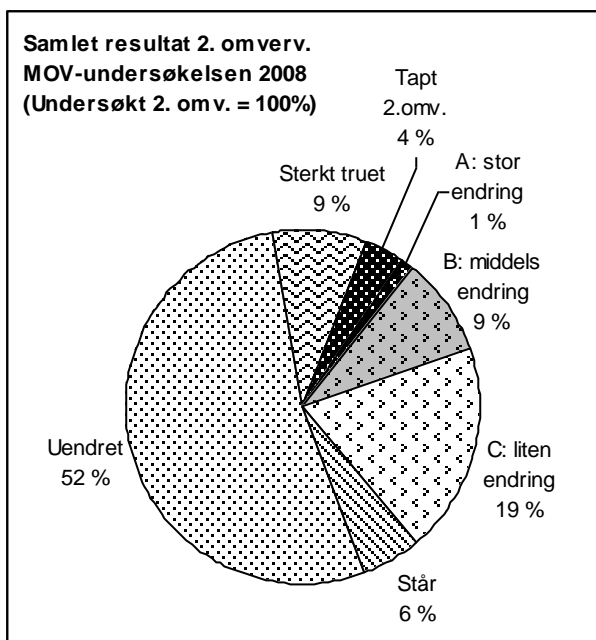

Horg kirke. På gården Lyngen som ligger på første terrasse i dalsiden er det bygd nytt stort kyllingfjøs.

6 Samlet resultatoversikt MOV 2008

6.1 Kvantitative forandringer

Kommune	1. omverv			Resultat 2. omverv, undersøkt 2008 100 %											Står	Øvrige
	Undersøkt	Tapt		Tapt		Sterkt truet		A: stor endring		B: middels endring		C: liten endring				
		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			
1401 Flora	686	52	8 %	31	5 %	59	9 %	5	1 %	37	6 %	97	15 %	33	372	
1653 Melhus	1429	287	20 %	38	3 %	90	8 %	15	1 %	137	12 %	237	21 %	56	569	
1736 Snåsa	517	64	12 %	13	3 %	44	10 %	4	1 %	45	10 %	99	22 %	20	228	
1815 Vega	439	26	6 %	15	4 %	36	9 %	2	1 %	28	7 %	67	16 %	41	224	
MOV 2008	3071	429	14 %	97	4 %	229	9 %	26	1 %	247	9 %	500	19 %	150	1393	

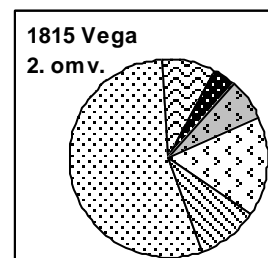
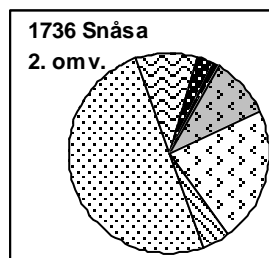
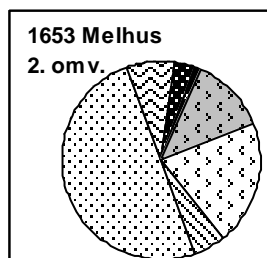
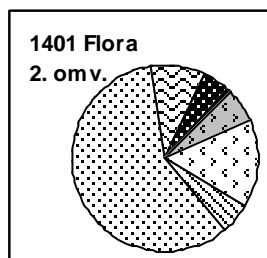
Nøkkeltall MOV 2003–2008: I perioden har 97 hus gått tapt i de fire kommunene. Det tilsvarer en samlet prosentandel på 3,7 og et årlig tap på 0,7 %.

MOV-undersøkelsen 2008 omfatter 2642 bygninger.

ca. 230 bygninger er så sterkt truet på grunn av svekket teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer 9 % av de undersøkte bygningene. Dette er et minimumstall.

Bare 26 hus, dvs. 1 %, er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

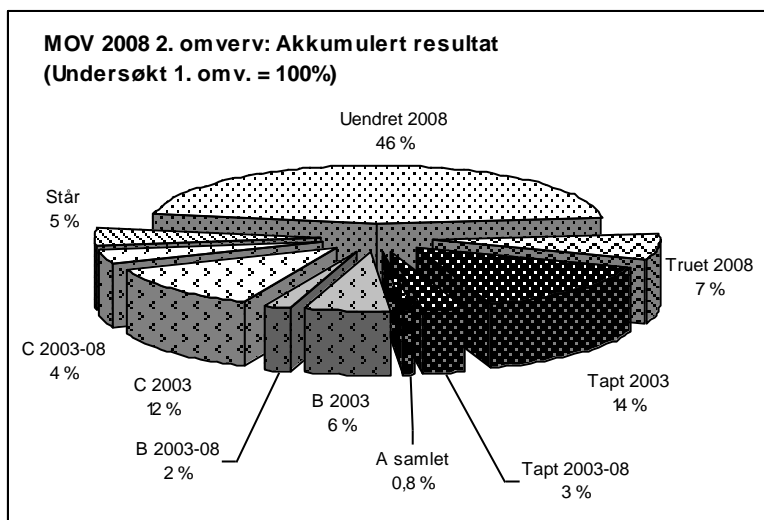
Tallene for tapt, sterkt truet og stor endring (endringstype A) utgjør til sammen en bolk på ca. 14 % av de undersøkte i 2008.

Flora har i forhold til antall registrerte høyest andel nye tap – 4,9 %. Trøndelagskommunene ligger begge i det lavere sjiktet med 2,9 % for Snåsa og 3,3 % for Melhus, men det er ikke lang avstand til Vega som har tap på 3,6 %. Det er med andre ord ingen store sprang mellom kommunene i tap i perioden, til tross for at de undersøkte kommunene er svært ulike ellers.

Det er heller ingen store forskjeller med hensyn til det viktigste trusselbildet, tapt, truet og endringstype A. Også her ligger Flora høyest med 16 %. De øvrige ligger svært nær hverandre med 13 % i Melhus og Vega, og 14 % i Snåsa. Den store andelen kritisk dårlige hus i Snåsa moderer noe av det positive inntrykket som lavt tap gav i denne kommunen.

Samlet har trøndelagskommunene en større andel endrete hus enn de to kystkommunene. Det gjelder også et større innslag av de mest omfattende endringstypene (A og B). Men prosentandelen nye endrete i forhold til gjenstående hus er relativt lik for tre av kommunene – Melhus (9 %), Snåsa (8 %) og Vega (8 %). Lavest har endringsaktiviteten vært i Flora (3 %). Det følger av dette at Flora nå har størst andel hus uten endring i forhold til SEFRAK-tidspunktet. Etter 1. omverv var det Vega som lå på topp her. Annen type aktivitet med husene, oppussing eller endringer som ikke har satt spor etter seg i undersøkelsen med nye endringskategorier, har vært størst i Melhus og Snåsa.

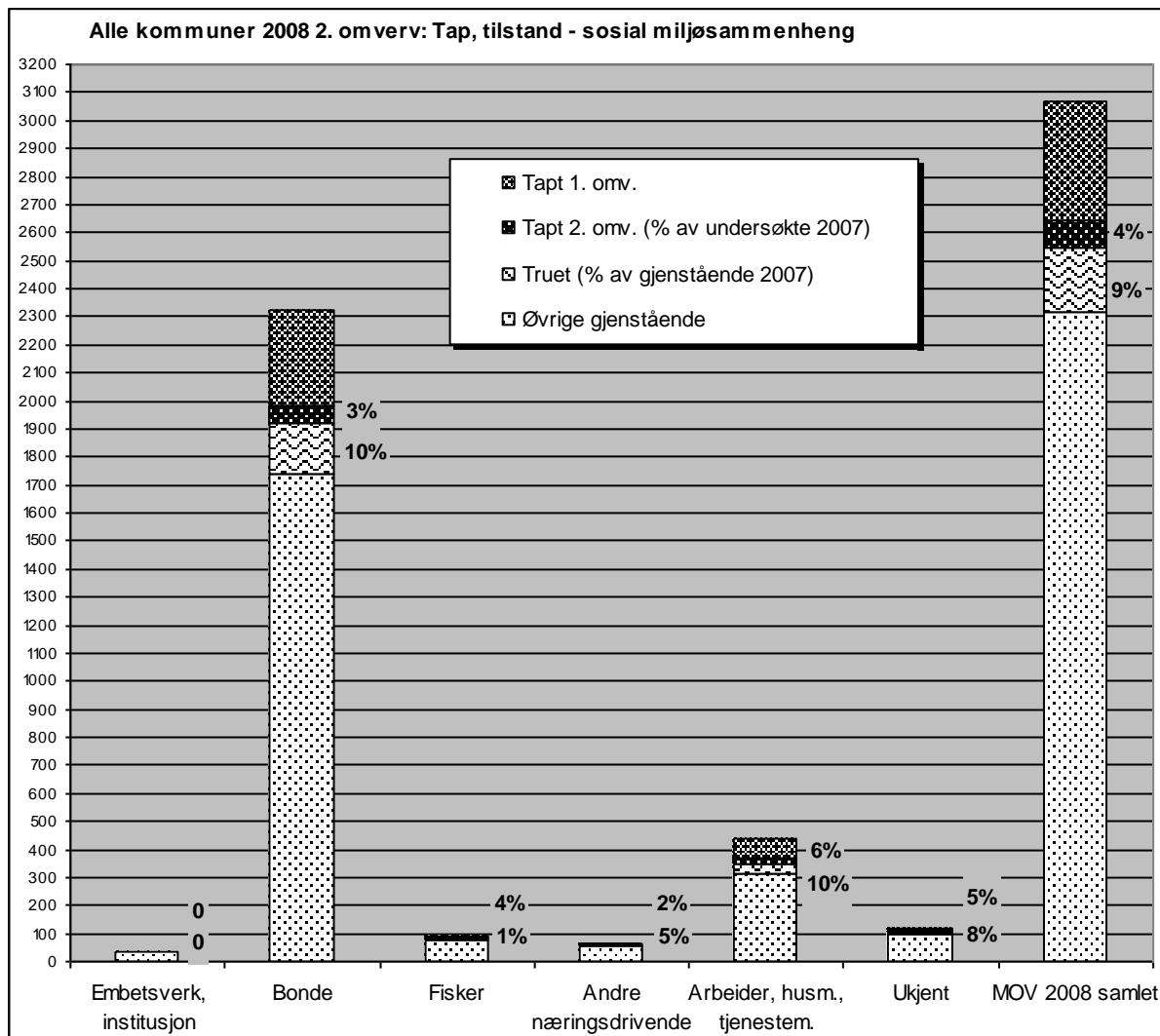

Om man tar utgangspunkt i bygningene som ble undersøkt i 1. omverv, er akkumulert tap i 2008 17 % – mot 14 % i 2003.

Tilsvarende er akkumulert andel tapte, truede og endringsgruppe A nå ca. 25 % – mot 20 % i 2003.

6.2 Kvalitative forandringer

6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng

Kategorien "Arbeider, husmann, tjenestemann" har høyest prosentandel av de nye tapene. Høy andel gjenstående hus i kritisk dårlig stand tilsier flere tap også i nærmeste framtid. Den største kategorien "Bonde" ligger som ventet nær gjennomsnittet – litt under i andel nye tap og så vidt over i andel dårlige hus. Den lille gruppen hus knyttet til fiskerstanden følger gjennomsnittet i tap, men har færre dårlige hus.

"Andre næringsdrivende" ligger bedre enn gjennomsnittet på begge parametere. Hus knyttet til embetsverk og offentlige institusjoner har ingen tap og er i god stand.

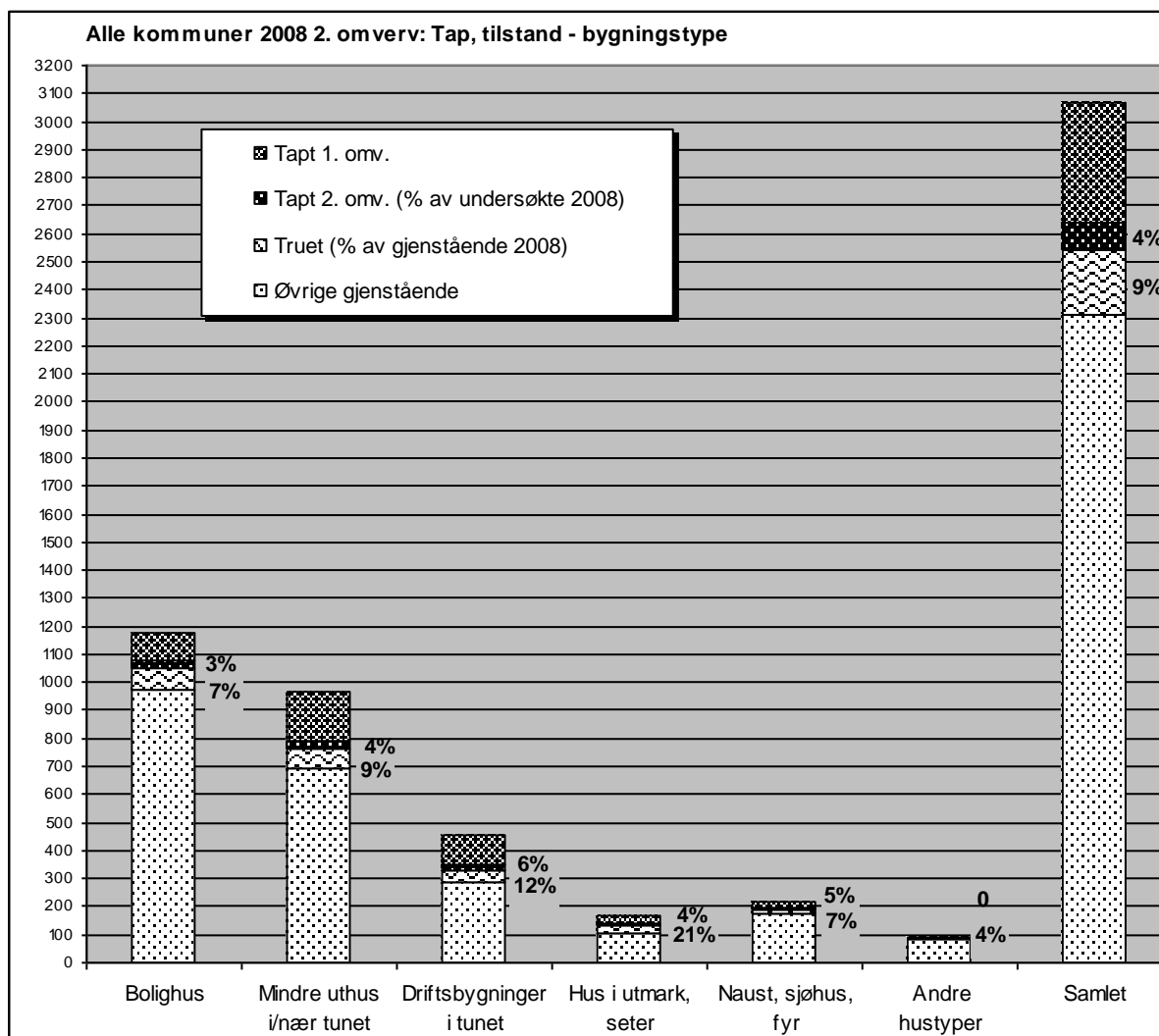
Det er særlig situasjonen i Melhus og Flora som bidrar til det negative resultatet for kategorien "Arbeider, husmann, tjenestemann". Det samsvarer med resultatet fra 1. omv. Dette gjelder først og fremst husmannsplassene, men også noen tap i arbeidsmiljøer, som har en veldig liten del av dette segmentet. Mange er forlatte og marginalt beliggende plasser. Men i Melhus og Flora har det vært et ekstra press på husmannsplasser og småbruk nær pressområder og bydesentre, da de gjerne ligger i områder som er mindre attraktive for jordbruket, og derfor ikke er beskyttet av jordvern mot utbygging. Ved 1. omv. var det også et stort innhogg på husmannsplassene i Snåsa. Med tap under gjennomsnittet er situasjonen tilsynelatende bedret her i år, men tallene må ses i lys av en kraftig

reduksjon ved 1. omverv. Bestanden er med andre ord markert desimert, og andel i dårlig stand er over gjennomsnittet. I Vega følger tallene for tap og tilstand på husmannsplassene gjennomsnittet i kommunen. Vega hadde få tap sist, men har også den laveste andelen registrerte hus i kategorien. Vega karakteriseres av at en del plasser og småbruk holdes i hevd som feriesteder.

Det er landbrukssektoren som dominerer grunnlagsmaterialet i alle kommuner, men Flora og Vega, har materiale med noe større spredning på næring, yrker og sosiale grupper. Kategorien "Andre næringsdrivende" har jevnt over få tap og få truet på grunn av tilstand. Det følger trenden fra 1. omverv, men det var noen flere tap da.

Kategorien "Fisker" er kun representert i Vega og Flora, og med et større segment i Flora enn i Vega. Det må bemerkes at "fiskerbonden" ikke trer fram som egen gruppe i SEFRAK. De fleste kombinasjonsbrukene langs kysten vil nok være registrert som "bonde". Resultatet viser lite samsvar mellom de to kommunene og en motsatt situasjon i forhold til 1. omverv. Mens tapsprosenten i 2003 lå over gjennomsnittet for fiskerhus i Flora, er det ingen tap her nå. Vega, som hadde lavt tap i 2003, har tap på over dobbelt av gjennomsnittet nå. Få hus knyttet til fiskerstanden er i kritisk dårlig stand.

6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper

"Driftsbygninger i tunet" har den høyeste tapsprosenten. Høy andel hus i dårlig stand tilsier at tapene vil ligge høyt også i overskuelig framtid. Dårlig tilstand gir også dårlige prognoser for andre småhus i tunet og særlig utmarkshusene, selv om tapsandelene for perioden følger gjennomsnittet. Også sjøbrukets hus har tapsandeler over gjennomsnittet. Bolighusene ligger noe under gjennomsnittet på begge parametere.

Det er som forventet jordbrukets bygninger i tun og utmark som er mest utsatt når man ser tap og andel kritisk dårlige hus under ett. Alle kommuner unntatt Flora har høyere tapstall enn gjennomsnittet for driftsbygningene i tunet, høyest er tapsprosenten i Vega. Ved 1. omverv var det Melhus som toppet. Samlet er det i år liten forskjell i tapstallene mellom den eldre "fjøs, stall, låve" og den mer moderne enhetslåven – sist var det flest av den eldste typen som var borte, ved dette omvervet en liten overvekt av enhetslåver. Det ser ut som om trøndelagskommunene har hatt en avskalling av de dårligste av denne typen før 1. omverv, nå er det enhetslåvene det har gått mest utover her. Det kan ha sammenheng med at en noe tidligere SEFRAK-registrering i trøndelagskommunene fanget opp flere av de eldste driftsbygningene. Men i alle kommuner er det kategorien "fjøs, stall, låve" som er i dårligst stand.

Selv om tapsandelen for utmarkshusene samlet ligger på nivå med gjennomsnittet, er andelen i dårlig stand det doble av gjennomsnittet. Det er i utgangspunktet stor forskjell mellom kommunene når det gjelder bestanden av utmarkshus. Den store skogs- og utmarkskommunen Snåsa har størst andel, Vega færrest. Det er bare Snåsa og Flora som har tap i gruppen, begge over gjennomsnittet. Men i alle kommuner topper utmarkshusene oversikten over kritisk dårlige hus. Det er som ventet uthusene på setrene og i utmarka som har vært mest utsatt for tap og som er i dårligst stand. Seterstuene greier seg bedre.

Det samlede resultatet for gruppen "Mindre uthus i/nær tunet" ligger på gjennomsnittet både for tap og tilstand. Det er noe bedre enn etter 1. omverv, men som sist er det store variasjoner – mellom hustypene og mellom kommunene. Mest utsatt er sidebygningene med bryggerhus og drengestuer, men også småhus som smier, skjul, utkjellere m.m. Her ligger samlet tap over gjennomsnittet og andelen i dårlig stand er høy. Flora og Melhus har høyest tapsprosent samlet. I trøndelagsbygdene er det særlig masstua som er utsatt i tunet, i kystkommunene de mindre uthusene, men selv om tapsandelene varierer mer enn etter 1. omverv, er andelen i dårlig stand for disse hustypene høy i alle kommuner.

Stabburene, som også inngår i "Mindre uthus i/nær tunet", har som sist lavere tap og er i bedre stand. Men også her er det variasjoner mellom kommunene. Stabbur utgjør en langt større del av materialet i de to trøndelagskommunene. Melhus har tap over gjennomsnittet. Snåsa har få tapte bur og ligger mer på linje med kystkommunene Flora og Vega. Stabbur er et populært flytteobjekt, og en del av de tapte burene i Melhus har flytting som tapsårsak. I Flora har ingen bur gått tap, i motsetning til sist da tapsprosenten lå over gjennomsnittet.

Naust og sjøhus er på ett unntak nær (Snåsa) bare registrert i Flora og Vega. Tapsandelene ligger som sist nær gjennomsnittet (litt over i Vega) og gruppen er noe mindre truet på grunn av dårlig tilstand. Det samsvarer med resultatet fra forrige omverv. Men det er større forskjell om man skiller mellom naust og sjøhus. Som sist viser naustene i Flora seg som en sårbar gruppe både når det gjelder tap og andel i dårlig tilstand. I Vega har derimot ingen naust gått tapt denne gangen, men til gjengjeld tre sjøhus.

Bolighusene ligger samlet under gjennomsnittet både mht. tap og de kritisk dårlige. Men også her er det variasjoner mellom kommunene. Flest har gått tapt i Melhus som har tap lik gjennomsnittet.

Hus knyttet til bymiljøene i materialet framstår som langt mer robuste ved begge omverv. Eldre bymiljø er først og fremst representert i Flora med den gamle bykjernen i Florø, men også med bygdebyen Viosen i Snåsa – om enn i langt mindre skala. Kategorien "bygård" har ingen tap ved dette omvervet. Tapet var også lavt ved forrige omverv. Viosen har vært regulert til spesialområde bevaring siden 1987. De gamle bystrøkene i Florø er viet spesiell oppmerksomhet i kommuneplanen.

Alle kommunene har eksempler på hus som er satt i stand uten "endring" i forhold til MOV-kriteriene siden 1. omverv. Det gjelder også hus som før var truet. Flere hus kan defineres som tilbakeførte – i streng og mindre streng forstand. Noen av disse kan knyttes til bistand fra offentlige midler som SMIL-institusjonen og Norsk Kulturminnefond. Vega er som verdensarvområde et av satsingsområdene til Norsk Kulturminnefond. I Snåsa er revitaliseringen av seterbruket med kobling

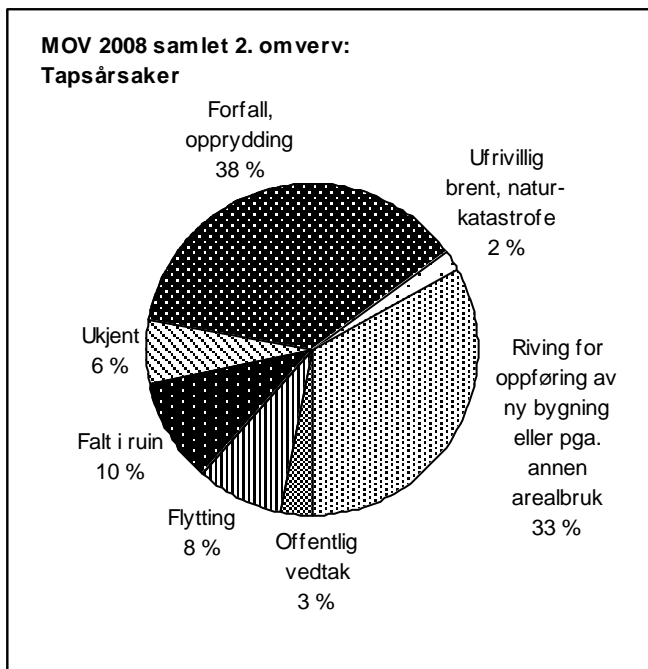
til turisme og satsing på besøkssetre direkte målbar i materialet i form av både tilbakeføring og høyere endringsandel for seterbebyggelsen enn gjennomsnittet.

Men fortsatt er det boligshus som endres mest og som har flest omfattende endringer. Trøndelagskommunene ligger som sist på topp når det gjelder samlet andel endrete bolighus. Det er rimelig å se det i sammenheng med sterke tradisjoner for å bygge ut trønderlåna, enten det er etter det gamle prinsippet i lengden eller ikke. Det er imidlertid ikke "trønderlånprinsippet" for utbygging som har vært mest framtrepende verken ved 1. eller 2. omverv. Lengdeutvidelser står riktignok bak 25 % av nye tilbygg i Melhus, men det er ingen nye i Snåsa. I Vega har det vært en merkbar større endringsaktivitet med bolighusene i perioden. Også i Vega dominerer låna som hustype, men ikke så enerådende som i Trønderlag. Ingen av arealutvidelsene kan sies å følge det gamle prinsippet om å bygge på i lengden.

Felles for alle kommuner er at når hus pusses opp og detaljer skal fornyes, er det sveitserstilen man henter forbilder fra, enten det kan kalles tilbakeføring i streng forstand eller ikke. Det er få tilfelle av "nyklassisme". Denne tendensen kom klart fram etter 1. omverv og er fortsatt gjeldende. Det er elementer etter endringer fra andre epoker utover 1900-tallet som skrelles av. Trenden med å ta i bruk tradisjonsinspirerte materialer og former er merkbart økende. Mest synlig er nye torvtak og skifertak. Fjerning av kledning, gjerne i kombinasjon med nye torvtak, er fortsatt en vanlig endring på mindre tømmerhus, særlig i Melhus.

6.2.3 Tapsårsaker

I hovedtrekk er det godt samsvar med fordelingen av tapsårsaker etter 1. omverv.

Den viktigste grunnen til at hus går tapt er som i 2003 at de ikke lenger er i bruk og at de forfaller. 48 % av tapene kan relateres til forfall, direkte eller indirekte. Det er kun en liten økning i forhold til 1. omverv.

Ny arealbruk kommer som en god nummer to med 33 % av tapene. Det er litt høyere enn etter forrige omverv.

Som sist har Melhus og Flora store segmenter med ny arealbruk som tapsårsak. Litt overraskende kommer Snåsa nå i samme klasse, Melhus og Snåsa ligger begge med andel ny arealbruk på 39 %. Det må bemerkes at Snåsa-materialet er lite og tapene få, så få hus gir store utslag. Sist hadde forfall en overveiende stor andel i Snåsa, en god del av de mest forfalle ble nok skallet av da.

Det er ulike prosjekter som ligger til grunn for tapene som skyldes ny arealbruk og variasjon mellom kommunene. I Melhus og Vega gjelder en overveiende del boligutbygging, mens det er større innslag av driftsbygninger, andre uthus og naust i Snåsa og Flora. Ny arealbruk har spilt minst rolle for tapene i Vega, og de forfallsrelaterte årsakene tar her tilsvarende større del. Det svarer omtrent til andelen ved 1. omverv.

Flytting har litt høyere andel enn i 1. omverv. Det er fortsatt Melhus som topper, men det er også eksempler fra de andre kommunene. Andelen som er tapt på grunn av brann eller naturkatastrofe er lav og litt mindre enn etter 1. omverv.

De fleste hus blir revet som følge av private beslutninger. Det gjelder ved begge omverv. Offentlige inngrep i form av planvedtak om større byggefelt og vegutbygging har en liten del av segmentet for ny arealbruk. I tillegg er noen få hus revet av sikkerhetsårsaker etter pålegg fra det offentlige fordi de sto for nært sterkt trafikkerte veier. Tar man med indirekte virkninger for utbyggingsmønster m.m. kan tapsandelen knyttet til offentlige planvedtak bli større, det gjelder særlig utbyggingskommunene Melhus og Flora. Utbyggingen av stamvegnetter truer fortsatt hus i Flora, og det arbeides med å legge om nye parseller av E6 i Melhus.

Kilder

Litteratur

Ascheoug og Gyldendals *Store norske leksikon*, 1994 og "storenorskeleksikon.no", 2009.

Broe, Unni og Skogstad Solrun. 2007. *Gamle hus da og nå*. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Melhus kommune. Sør-Trøndelag fylke 2003. Riksantikvaren.

Christensen, Arne Lie. 1995. *Den norske byggeskikken*. Pax Forlag A/S, Oslo.

Christensen, Arne Lie. 2002. *Det norske landskapet*. Pax Forlag A/S, Oslo.

Dahle, Kolbein, Grytli, Eir og Nilsen, Dag. 2005. *Trønderlåna. Det midtnorske våningshuset*. Det Norske Samlaget, Oslo.

Flårønning, Sigurd. 1956. *Norges bebyggelse*, "Flå", Sør-Trøndelag bind I.

Fossgard, Eldbjørg. 1984. Breibygder, dalbygder, fjellbygder i Sør-Trøndelag. Kulturminner frå nyare tid i Gaulavassdraget. Riksantikvarens rapporter 11.

Gaukstad, Even. 1984. *Gaulavassdraget*. "Nyere tids kulturminner". Ugiver: Holtålen naturvern og Gaula framtid.

Holdhus, Olav. 1956. *Norges bebyggelse*, "Melhus", Sør Trøndelag bind I.

Horg, P.J. 1956. *Norges bebyggelse*, "Horg", Sør Trøndelag bind I.

Hugdalen, Endre 1997. *Seterliv i Flå*. Melhus

Melbye, Arnfinn. 1999. *Gauldalsminne. Årbok for bygdehistorie og folkeminne 1999*. "Skysstasjoner i nedre Gauldal."

Melbye, Arnfinn. 1995. *Gauldalsminne. Årbok for bygdehistorie og folkeminne 1999*. "Tettstedsutviklingen i Nedre Melhus – Vestsida".

Melbye, Arnfinn. 1993. *Gauldalsminne. Årbok for bygdehistorie og folkeminne 1999*. "Husmannsplassene under Gimse-gårdene".

Selnes, Arnulf. 1998. *Gauldalsminne. Årbok for bygdehistorie og folkeminne 1999*. "Kløvvegen fra Røros".

Storhaugen, Ola. 1999. *Bygd i forvandling. Melhus 1899-1999*. Trondheim.

Sæther, Bjørn 1994. *Natur og kulturminner i Sør-Trøndelag*. Hefte Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Sæther, Bjørn 1996. *Natur i Gauldalen*. Brosjyre Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Sør-Trøndelag fylkeskommune, kulturavdelingen 2002. *Nybygging seterlandskap*, web-utgave fra Sør-Trøndelag fylke sine nettsider.

Sør-Trøndelag fylkeskommune, kulturavdelingen 2003. *Handlingsplan for kulturminner i Sør-Trøndelag. Kulturminneplan for Sør-Trøndelag 2001–2005 (12)*. Sør-Trøndelag fylkeskommune Trondheim.

Riksantikvaren, Oppland fylkeskommune. 2000. *Seterbruk i Oppland. Status og utfordringer*.

Statens vegvesen 2002. *Vegvalg. Nasjonal verneplan*. Statens vegvesen Vegdirektoratet.

Øyen, Sverre. 1956. "Hølonða", *Norges bebyggelse*, Sør Trøndelag bind I.

Aas, K. m.fl. 1982. *Trønderlåna – Trøndertuna*. Landbruksforlaget.

Utrykte kilder, arkiv m.m.

Asplan Viak. 1999. *Kulturminner og kulturmiljø*. Delrapport for konsekvensutredning for ny E6 forbi Melhus. Parsell Skjerdingsstad – Jaktøya.

Digitalarkivets folketellinger.

Melhus adresse og turistkart.

Miljøstatus i Norge. www.mistin.dep.no

Melhus kommune. 2009. Kommuneplanens samfunnsdel 2025.

Melhus kommune Kommuneplanen arealdel. 2006. Delplan LNF. 2007–2017. Planbeskrivelse med retningslinjer. Høringsutgave.

Melhus kommune Kommuneplanen arealdel. 2006. Delplan LNF. 2007–2017. Bestemmelser. Høringsutgave.

Melhus kommune sine websider. www.Melhus.kommune.no. .

Rektangelkart 1:100 000, Søndre Trondhjems Amt. 1878 og 1917. Statens kartverk Hønefoss.

SEFRAK-registreringen Melhus 1978–92, skjemaer og kart.

Statistisk sentralbyrå. 1973. *Folke- og bolig telling 1970*, Oslo.

Statistisk sentralbyrå. 1981. *Dokumentasjon 1980*. Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå. 1992. *Folke- og bustadteljing 1990* Oslo-Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå. 2001. *Folke- og bustadteljing 2001* Oslo-Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå. Faktaark, 1999. *Jordbrukstelingen Melhus* (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2008. *Befolkningsutviklingen i kommunene*. (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2008. *Tall om Melhus*. (www.ssb.no).

Statens kartverk. Topografisk hovedkartserie M711.

Vedlegg 1. Andre omverv. Bygningstyper: tap - endring - tilstand

1653 Melhus 2. omverv	Under- søkt 1.omv.	Tapt 1. omv.		Under- søkt 2.omv.	Tapt 2. omv.		Gjen- stående 2.omv.	Endret: A, B, C*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
		antall	%		antall	%		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
Våningshus	514	63	12 %	451	12	3 %	439	212	48 %	7	2 %	97	22 %	108	25 %	39	188	32	7 %
Bolig	19	3	16 %	16	0	0 %	16	13	81 %	0	0 %	7	44 %	6	38 %	0	3	0	0 %
Bolighus	533	66	12 %	467	12	3 %	455	225	49 %	7	2 %	104	23 %	114	25 %	39	191	32	7 %
Sidebygning	138	45	33 %	93	6	6 %	87	25	29 %	1	1 %	7	8 %	17	20 %	2	60	11	13 %
Stabbur, loft	394	68	17 %	326	12	4 %	314	69	22 %	2	1 %	0	0 %	67	21 %	7	238	13	4 %
Mindre uthus i/nær tunet	37	17	46 %	20	0	0 %	20	3	15 %	0	0 %	1	5 %	2	10 %	0	17	6	30 %
Uthus knyttet til bolig/bygård	6	1	17 %	5	0	0 %	5	2	40 %	1	20 %	1	20 %	0	0 %	1	2	0	0 %
Mindre uthus i/nær tunet	575	131	23 %	444	18	4 %	426	99	23 %	4	1 %	9	2 %	86	20 %	10	317	30	7 %
Fjøs, stall, låve	65	23	35 %	42	1	2 %	41	11	27 %	0	0 %	4	10 %	7	17 %	0	30	9	22 %
Driftsbygning	174	55	32 %	119	7	6 %	112	40	36 %	3	3 %	17	15 %	20	18 %	5	67	14	13 %
Driftsbygninger i tunet	239	78	33 %	161	8	5 %	153	51	33 %	3	2 %	21	14 %	27	18 %	5	97	23	15 %
Utløe, sommerfjøs	5	1	20 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	0	3	1	25 %
Seterbu/sel	24	1	4 %	23	0	0 %	23	6	26 %	1	4 %	2	9 %	3	13 %	1	16	1	4 %
Seterløe	15	1	7 %	14	0	0 %	14	6	43 %	0	0 %	3	21 %	3	21 %	0	8	3	21 %
Seterfjøs	8	1	13 %	7	0	0 %	7	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	6	0	0 %
Andre hus på setra	4	1	25 %	3	0	0 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	3	0	0 %
Hus i utmark, seter	56	5	9 %	51	0	0 %	51	13	25 %	1	2 %	5	10 %	7	14 %	2	36	5	10 %
Næringsbygg	3	2	67 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Forretningsbygg	4	0	0 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	0	3	0	0 %
Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0		0 %
Skole	5	0	0 %	5	0	0 %	5	3	60 %	0	0 %	0	0 %	3	60 %	0	2	0	0 %
Forsamlingshus	6	2	33 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	1	25 %	0	0 %	1	2	0	0 %
Sykehus, pleiehjem	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Stasjonsbygning	2	1	50 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Hytte	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	1	0	0 %
Annet	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0		0 %
Ukjent	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Andre hustyper	26	7	27 %	19	0	0 %	19	5	26 %	0	0 %	1	5 %	4	21 %	2	12	0	0 %
Melhus samlet	1429	287	20 %	1142	38	3 %	1104	393	36 %	15	1 %	140	13 %	238	22 %	58	653	90	8 %

* gjenstående 100 %

Vedlegg 2. Andre omverv. Registreringskretser: Tap - endring - tilstand

1653 Melhus 2. omverv		Tapt 1. omv.		Tapt 2. omv.		Gjen- stående 2. omv.	Endret: A, B, C*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*		
Ketser	Under- søkt 1. omv.	antall	%	Under- søkt 2. omv.	antall		%	antall	%	antall	%	antall	%	antall			%	antall	%
1 Øye	58	7	12 %	51	0	0 %	51	21	41 %	0	0 %	7	14 %	14	27 %	1	29	2	4 %
2 Voll	60	16	27 %	44	2	5 %	42	15	36 %	1	2 %	6	14 %	8	19 %	2	25	3	7 %
3 Nordre Melhus	14	3	21 %	11	0	0 %	11	1	9 %	0	0 %	1	9 %	0	0 %	0	10	0	0 %
5 Gimsan	61	18	30 %	43	6	14 %	37	21	57 %	1	3 %	5	14 %	15	41 %	1	15	2	5 %
6 Hollum	41	13	32 %	28	2	7 %	26	9	35 %	0	0 %	4	15 %	5	19 %	0	17	3	12 %
7 Kregnes	53	14	26 %	39	1	3 %	38	20	53 %	0	0 %	7	18 %	13	34 %	2	16	3	8 %
8 Fornes	61	20	33 %	41	2	5 %	39	21	54 %	1	3 %	6	15 %	14	36 %	1	17	1	3 %
9 Kvål	18	4	22 %	14	1	7 %	13	5	38 %	0	0 %	2	15 %	3	23 %	0	8	0	0 %
10 Skjerdingsstad	26	3	12 %	23	3	13 %	20	5	25 %	0	0 %	1	5 %	4	20 %	3	12	3	15 %
11 Lerli	32	10	31 %	22	1	5 %	21	8	38 %	2	10 %	2	10 %	4	19 %	1	12	5	24 %
12 Havdal	23	7	30 %	16	0	0 %	16	5	31 %	1	6 %	0	0 %	4	25 %	2	9	1	6 %
13 Ler	96	29	30 %	67	1	1 %	66	33	50 %	2	3 %	12	18 %	19	29 %	7	26	6	9 %
14 Bøland	29	7	24 %	22	3	14 %	19	11	58 %	0	0 %	6	32 %	5	26 %	1	7	0	0 %
15 Dal	39	7	18 %	32	0	0 %	32	23	72 %	1	3 %	8	25 %	14	44 %	0	9	1	3 %
16 Valdum	82	2	2 %	80	3	4 %	77	15	19 %	0	0 %	6	8 %	9	12 %	4	58	3	4 %
17 Løre	43	6	14 %	37	2	5 %	35	10	29 %	0	0 %	5	14 %	5	14 %	0	25	1	3 %
18 Lundamo	56	10	18 %	46	0	0 %	46	15	33 %	0	0 %	9	20 %	6	13 %	1	30	3	7 %
19 Lyngen	35	5	14 %	30	1	3 %	29	5	17 %	0	0 %	0	0 %	5	17 %	4	20	2	7 %
20 Foss	68	7	10 %	61	5	8 %	56	14	25 %	0	0 %	5	9 %	9	16 %	1	41	4	7 %
21 Krokstad	41	3	7 %	38	0	0 %	38	9	24 %	0	0 %	2	5 %	7	18 %	3	26	5	13 %
22 Hovin	58	9	16 %	49	0	0 %	49	12	24 %	2	4 %	4	8 %	6	12 %	7	30	2	4 %
23 Tømmessletta	88	15	17 %	73	1	1 %	72	16	22 %	1	1 %	6	8 %	9	13 %	3	53	5	7 %
24 Tømmesdalen	67	10	15 %	57	0	0 %	57	16	28 %	1	2 %	5	9 %	10	18 %	1	40	7	12 %
25 Eid	30	5	17 %	25	1	4 %	24	12	50 %	0	0 %	3	13 %	9	38 %	0	12	1	4 %
26 Gaustad	60	15	25 %	45	0	0 %	45	19	42 %	1	2 %	7	16 %	11	24 %	2	24	6	13 %
27 Krokstad i Hølonde	59	12	20 %	47	2	4 %	45	11	24 %	1	2 %	6	13 %	4	9 %	3	31	10	22 %
28 Trotland	77	17	22 %	60	1	2 %	59	26	44 %	0	0 %	11	19 %	15	25 %	2	31	8	14 %
29 Jåren	48	11	23 %	37	0	0 %	37	14	38 %	0	0 %	4	11 %	10	27 %	4	19	3	8 %
30 Langørgeren	6	2	33 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	2	1	0	0 %
Melhus totalt	1429	287	20 %	1142	38	3 %	1104	393	36 %	15	1 %	140	13 %	238	22 %	58	653	90	8 %

* gjenstående 100 %

Vedlegg 3. Kart over Melhus

